גליון מוגדל 8 עמודים

בסיעתא דשמיא

רוממות

גליון 537 שנה י"ב

פרשת ויצא תשפ"ז

גליון שבועי לבני התורה

רוממות הפרשה

ממוסרי הפרשה

הגאון רבי דוד גולדשטוף שליט"א[1]

הכנת 'האדם' למעשה המצווה

"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה" (כח, י)

א] מבואר במדרש (ב"ר סח, ה) שלא הלך יעקב מיד לחרן, אלא בדרך נטמן י"ד שנה בבית שם ועבר ולמד תורה, ואחר כך הלך לחרן.

ולכאורה צריך עיון שהרי יצחק אמר לו ללכת לחרן, ונמצא שלא שמע לציווי אביו. וביותר צריכים ביאור דברי המדרש (ב"ר סז יב) שדרשו על הנאמר "וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פַּדֶּנָה אֲרָם", שעליו נאמר (משלי יב, טו) "וְשֹׁמֵעַ לְעֵצָה חָכָם", ששמע בקול אביו ואימו, ולכאורה לא שמע להם כדבריהם.

עוד מבואר בגמ' מגילה (טז, ב) שאף שנענש יעקב על כך שהשתהה בבית לבן ולא כיבד אביו ואימו, מכל מקום על השנים שהיה בבית שם ועבר לא נענש, ומוכח שלא היה בכך משום חסרון בכבודם, וצ"ב למה.

והנה יצחק ציווה את יעקב (לעיל כח, ב) "קוּם לֵךְ פַּדֶּנָה אֲרָם בֵּיתָה בְתוּאֵל אֲבִי אִמֶּךָ", ומילת 'קום' צריכה ביאור, כי ודאי לא ילך בישיבה.

כאשר השלים אברהם את קנין מערת המכפלה מיד עפרון החתי נאמר (לעיל כג, יז) "וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מַמְרֵא הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ וְכָל הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל גְּבֻלוֹ סָבִיב". ואף בזה לשון ה'קימה' אינו מובן כיצד השדה קמה, וכתב רש"י 'תקומה היתה לה שיצאה מיד הדיוט ליד מלך'.

לפי זה יש ליישב הדברים בפרשה שלנו. שכאשר אמר יצחק ליעקב 'קוּם' לֵךְ, כוונתו היתה שיָקֵם את עצמו ואחר כך ילך, והקימה היא בהכנה שיכין עצמו לקראת הליכתו לבית לבן, והניח יצחק הדבר ליעקב להחליט כיצד תראה הקימה הזאת. ויעקב הכיר בעצמו שצריך הוא להטמין עצמו בלימוד התורה בבית שם ועבר. וישב שם י"ד שנה כנגד י"ד השנים שעבד בשני בנותיו של לבן, כמצוות אביו לשאת שם אשה, ולא כנגד השנים שעבד את צאן לבן לפרנסתו (ויש לבאר ואכ"מ).

נמצא שיעקב שמע לעצת אביו בשלימות, והכין עצמו והלך. ובזה יש לדייק לשון הכתוב שדרשו חכמים על יעקב "וְשֹׁמֵעַ לְעֵצָה חָכָם", והיה לכתוב לומחר 'צדיק' וכדומה, אמנם על החכם נאמר (תמיד לב.) 'איזהו חכם הרואה את הנולד', וכן השומע לעצה ורואה את הנולד כיצד לקיימה בשלימות, כגון יעקב שהבין שכדי לקיים דברי אביו צריך להטמין עצמו במקום תורה, כי אם ילך מיד יש חשש שיאבד הוא וזרעו בין אנשי חרן, ולא תתקיים מצוות אביו כלל, והריהו חכם הרואה את הנולד.

ועל כן לא נענש יעקב על השנים הללו שהשתהה בהם, כי אדרבא אף בהם קיים מצוות אביו, וכיבדו בזה.

בזה יש לבאר גם מה שפתח הכתוב הפרשה באומרו "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה", ולשם מה סיפר הכתוב היציאה והרי העיקר בזה היתה הביאה לחרן, והושע אומר (יב, יג) "וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אֲרָם", ולא אמר 'ויברח יעקב מבאר שבע'.

אמנם הכוונה היא לפרש שכיון שיצא מבאר שבע מקום אבותיו, ושם היה יצחק מרביץ תורה (ראה יומא כח, ב, וברמב"ם ע"ז פ"א ה"ג), ואם כן הוא מקום אבותיו, ומקום תורה, והולך חרנה, למקום הָרֶשַׁע, היה צריך הכנה גדולה יותר מאשר סתם אדם ההולך לחרן.

למדנו מכך שהאדם העוזב מקומו על מנת לעשות איזה מעשה, צריך לבדוק תחילה אם הוא מוכן לאותו מעשה, כדי שלא יהיה עושה נפסד. וביותר כאשר יוצא ממקומו הרוחני השמור, כי ההבדל בין מקום תורה לעולם החיצוני גדול ורב.

הכנת דרך העשייה

לקיום המצוה

"וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲשָׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם" (כט, ו)

א] במאמר הקודם נתבאר כי האדם צריך להכין את עצמו כדי לעשות את מעשה המצווה שעומד לעשות. אמנם יש בזה גדר נוסף בהכנה. דבר זה למדנו מתורתו של **הספורנו**.

בפסוק שלפנינו יש לדון לשם מה מתעניין יעקב בעניינו של לבן אצל הרועים. וכתב הספורנו: 'הנה השתדל לדעת את שלום לבן קודם שיראה פניו, כי אין ראוי לאורח הבא לפקוד את האזרח בעת שמחתו, ובהפכו, על אופן אחד'. דרך משל אדם הפוגש את חבירו שלא התראה עימו כמה שנים, ושואל לו במאור פנים בשלום בנו, והלה עונה לו שכבר מת לפני שנה, הרי זה בא לברך ונמצא מקלל. כי אם היה מכין עצמו לדעת הדבר קודם, היה משתתף בצערו מנחם את חבירו על אובדן בנו, ולא שואל בשלומו.

מעשה המצוה ותוצאתה, פועלים שני דברים, באדם העושה, ובמעשה שנעשה בעולם.

הדבר הראשון באדם העושה, כמו שאמרו חכמים (ב"ר מד, א) ש'וכי מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר, או מי ששוחט מן העורף, הוי לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות'. דרך משל, העושה צדקה, הרי מלבד מה שנותן לעני כדי סיפוקו, הריהו גם משנה עצמו והופך לבעל צדקה.

ועל זה כתב **הרמב"ם** בפירוש המשנה, על הנאמר במסכת אבות (פ"ג מט"ו) 'והכל לפי רוב המעשה', ולא נאמר 'על פי המעשה': 'שהמעלות לא יושגו לפי שיעור **גודל** המעשה, אלא לפי **רוב** מספר המעשה. משל לזה, שהאדם אם ייתן למי שראוי, אלף דינר בפעם אחת ולאיש אחד, לא תושג לו מעלת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול, כמו שתושג למי שיתנדב אלף פעמים באלף דינר, וייתן כל דינר מהם על צד הנדיבות. לפי שזה ייכפל על ידו מעשה הנדיבות אלף פעמים, ויושג קנין חזק. וזה, פעם אחת בלבד התעוררה הנפש התעוררות גדולה למעשה טוב, ואחר כן פסקה מזה'. **והחפץ חיים** (על התורה, דברים טו, י) כתב שיש בזה שתי תועלתיות, האחת, שניצח יצרו מאה פעמים, ובכך התרגל לנצחו. והשניה, שנתינת הצדקה הפכה אצלו לטבע שני.

והדבר השני בפעולת המצוה בעולם, במשל שהבאנו בנותן הצדקה, הריהו מספק לעני כדי צורכו. אמנם אף פעולה זו צריכה חכמה גדולה, כמו שאמרו במצוות הצדקה (כתובות קיא, ב) שגדול המלבין שיניים לחברו ממשקהו חלב. והגדילו מדרגת הנותן בסתר על מנת שלא לבייש את העני, והעמידו בראש המעלות את מי שנותן באופן שהוא אינו יודע למי נתן והעני לא יודע ממי קיבל, שזוהי מצווה לשמה (**רמב"ם** מתנות עניים פ"י ה"ז).

ב] כשם שהמצווה פועלת בשני דרכים, כך גם צריך האדם להכין עצמו למעשה המצוה בשני אופנים. **האחד**, 'הכנת עצמו' למעשה שעומד לעשות, כמו שביארנו במאמר הקודם שהכין יעקב עצמו להיות ראוי לגור עם לבן ולשמור תרי"ג מצוות. **והשני**, 'הכנת המעשה' שֵׁיֵעָשֶׂה בדרך הנכונה, כמו שכתב הספורנו שהכין יעקב את עצמו לפגישתו עם לבן שתהיה בדרך הראויה, כשידע באיזה מצב הוא.

ג] אמנם דרך האדם שלא להכין עצמו כלל, ומשקיט רוחו באומרו 'יהיה בסדר', וכשיגיע הדבר יִמָּצֵא לו הפתרון. אמנם מחשבה זו מתכסיסי העצלות היא, שאין האדם רוצה לטרוח לקיים המצוה בהידורה. וייקח דוגמה לדבר ממעשיו החומריים, שהנוסע להינפש, כמה חוקר מה עליו לקחת עימו כדי שתהיה הנאתו שלימה, והמניח חפצי שמים להתנהל מאליהם, הריהו פושע במלאכת שמים.

1. מעובד מתך כתביו

הודעת מערכת

ניתן לקבל לפי בקשה בכתובת מייל המערכת
את המאמר המלא של רבינו ה"דרכי שמואל" זיע"א
לפרשת ויצא - **"ויבא יעקב שלם"**
כעת בעריכה נוספת מחודשת ומבוארת באופן הראוי להיקבע עלי ספר - "לב שמואל"
וכן את המאמרים לפרשיות; קרח, חוקת, בלק, פנחס, מטות-בין המצרים, דברים-חזון, שבת נחמו, עקב, ראה, שופטים, כי תצא-אלול, כי תבוא-אלול, נצבים-סליחות, האזינו-שובה, חג הסוכות, בראשית, נח, לך לך, וירא, חיי שרה, תולדות, ויצא אשר יו"ל לעת עתה

◇◇◇

בהזדמנות זו נבקש מכל מי שיש בידו הערות והארות תיקונים והוספות
על כל מאמרי ודברי רבינו שהופיעו בגליון
לשולחם למייל המערכת: b264464@gmail.com
וחפץ ד' בידינו יצלח להעמיד הדבר על מתכונתו הראויה

לעילוי נשמת אור העולם גאון הגאונים
שר התורה והיראה גאון הענוה עמוד האש שלפני המחנה
רבינו הגדול מרן ראש הישיבה
רבי **אשר** ב"ר בנימין זאב **הכהן דויטש** זצוקללה"ה
נלב"ע ט"ו כסליו תשפ"ה
הונצח ע"י תלמידו מקורבו ידידנו הרה"ג רבי **אברהם ישעיהו פרידמן** שליט"א
מנהל ת"ת אבי עזרי בני ברק

הוקדש לכבוד השמחה הגדולה בנישואי
החתן המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה
הבה"ח **דניאל ישראלזון** ני"ז
מבחירי ישיבת גרודנא
בן הגאון רבי **שלמה ישראלזון** שליט"א
מנהל רוחני דת"ת הליכות שמואל
ונין רשכבה"ג מרן **הגרי"ש אלישיב** זיע"א
עב"ג הכלה המהוללה תחי'
בת הגאון רבי **מאיר הלוי דינר** שליט"א
מו"ץ בבי"ד חניכי הישיבות ב"ב
נכדת גאב"ד עדת ישראל הגאון הגדול רבי **אליעזר הלוי דינר** שליט"א
אשר תתקיים ביום ד' ט"ו כסליו בארמונות פרידמן ב"ב
יתן ד' ויזכו לבנות בית נאמן בישראל
כשאיפתם הטהורה בדרך ישראל סבא
בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית והחסודה
מרת **אורה ברלין** ע"ה
בת הגאון האדיר רבי **יואל קלופט** זצוק"ל
ואשת הגאון הגדול רבי **מנחם צבי ברלין** שליט"א
ראש ישיבת רבינו חיים עוזר
נלב"ע י"ד כסליו תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנה ידידנו הרה"ג רבי **יצחק זאב ברלין** שליט"א

"שְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֶּׁן עָצֶם"
שלמי ברכה והוקרה לידידנו הדגול
משים לילות כימים בעמל התורה
לדוק ולברר היטב לעומק ולרוחב
הרה"ג רבי **ראובן יוסף ליפקוביץ** שליט"א
לרגל יום שמחת ליבו בהוצאת ספרו החשוב
"משאת ארי"
על הרמב"ם
יתן ה' וכה יוסיף כהנה וכהנה בשקידת התורה
ובהוצאת חיבורים מחוכמים
להרבות תורה וכבודה עיזוזה ותפארתה
ללמוד וללמד, לשמור ולעשות
מתוך הרחבת הדעת ושלוות הנפש, אכי"ר
המאחלים בברכה ובהערכה
בני החבורה

הוקדש ע"י הרה"ג רבי **צבי לוי** שליט"א
חתן הגאון רבי **אבינועם אנסבכר** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השרויה במעונו
בהולדת בנו שיחי' בשעטומו"צ
שיזכה להכניסו בבריתו של אאע"ה בעיתו ובזמנו
לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים
לתפארת המשפחות המפוארות ולהמשך כרם בית ישראל

לעילוי נשמת אור העולם גאון הגאונים
שר התורה והיראה גאון הענוה עמוד האש שלפני המחנה
רבינו הגדול מרן ראש הישיבה
רבי **אשר** ב"ר בנימין זאב **הכהן דויטש** זצוקללה"ה
נלב"ע ט"ו כסליו תשפ"ה
הונצח ע"י תלמידו ידידנו הרב הגאון רבי **מרדכי קנר** שליט"א
ראש כולל אבי עזרי בית שמש

הוקדש ע"י ידידנו הרה"ג רבי **צדוק ליפקוביץ** שליט"א
בן הגאון רבי **יחזקאל ליפקוביץ** שליט"א
וחתן הגאון רבי **חיים צבי ויספיש** שליט"א
נכד מרן הגאב"ד הגאון רבי **מרדכי גרוס** שליט"א
והמשגיח הגה"צ רבי **משה דוד ליפקוביץ** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השרויה במעונו
בהולדת בתו שתחי' בשעטומו"צ
שיזכה לגדלה לתורה לבן תורה לחופה ולמעשים טובים
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

לעילוי נשמת אור העולם גאון הגאונים
שר התורה והיראה גאון הענוה עמוד האש שלפני המחנה
רבינו הגדול מרן ראש הישיבה
רבי **אשר** ב"ר בנימין זאב **הכהן דויטש** זצוקללה"ה
נלב"ע ט"ו כסליו תשפ"ה
הונצח ע"י אחד המיוחד מתלמידיו ובאי ביתו שליט"א

הוקדש ע"י ידידנו הרב הגאון רבי **מאיר אויערבאך** שליט"א
בן ידידנו הרב הגאון רבי **חיים לייב אויערבאך** שליט"א
לרגל השמחה הגדולה השרויה במעונו
בנישואי בתו הכלה המהוללה תחי'
עב"ג החתן המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה
הבה"ח **יהודה דוד רוגובסקי** ני"ז
מבחירי ישיבת גרודנא
בן הרב הגאון רבי **אורי רוגובסקי** שליט"א
אשר תתקיים ביום א' י"ב כסליו בארמונות אור ירושלים
יתן ד' ויזכו לבנות בית נאמן בישראל
כשאיפתם הטהורה בדרך ישראל סבא
בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב
לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

לעילוי נשמת אור העולם גאון הגאונים
שר התורה והיראה גאון הענוה עמוד האש שלפני המחנה
רבינו הגדול מרן ראש הישיבה
רבי **אשר** ב"ר בנימין זאב **הכהן דויטש** זצוקללה"ה
נלב"ע ט"ו כסליו תשפ"ה
הונצח ע"י תלמידו ידידנו הרה"ג רבי **שלמה זאב דויטש** שליט"א

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **טויבא פייגא וויסמן** ע"ה
בת יבדלחטו"א הגאון רבי **יצחק** שליט"א
נלב"ע ט"ז כסליו תשע"א ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני המשפחה שליט"א

לעילוי נשמת
מרת **שמחה אלגרה בת קלרה** ע"ה
נלב"ע י"א כסליו תשס"א ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י נכדה ידידנו הרה"ג רבי **אייל שמעון חסון** שליט"א

לעילוי נשמת
הרב הגאון רבי **נחמיה** ב"ר דוד צבי **ציטרון** זצ"ל
מייסד ומנהל סמינר אור החיים בני ברק
ומתומכי וממעמידי מוסדות התורה בארה"ק
אשר מסר נפשו לחינוך צאצאיו לתורה ויראת שמים
נלב"ע ט' כסליו תשע"ו
הונצח ע"י נכדו הרה"ג רבי **יעקב ציטרון** שליט"א

רוממות ד־זכרון

עובדות ומעשים

הג"ר **צבי יברוב** שליט"א

רבינו מרן ראש הישיבה **הגר"א הכהן דויטש זצוק"ל**

מקצת קטעים נבחרים מתוך הספר לזכרו "החסיד שבכהונה"

מוסר התורה

עשרות בשנים, שימשה דמותו של רבינו אשר זצ"ל כסמל מובהק לעמל התורה עד אין שיעור, לשקיעות נוראה בכל עת ובכל מצב, ודמות מופת לעמקות השכל, העיון והמחשבה.

עשרות בשנים, עמד בלבת אישה של תורה, כשתלמידיו מטים אוזן כאפרכסת לשיעוריו הלוהטים, העמוסים באהבת תורה עד אין קץ הנוטפת ממור דברותיו, כשבקולו נשמע הד מזעקת את והב בסופה של אביי ורבא, של רבותינו הראשונים והאחרונים, **הרשב"א והריטב"א**, ה'**קצות**' וה'**נתיבות**', המלוות בדקות הגיוני גדולי הדורות, ודמותם של רבותינו הראשונים והאחרונים, כמו מציצה מבין החרכים של קיטונו העמוס בתורה ובעבודה.

עשרות בשנים, בהן מסר את כל ישותו לכל תלמיד ולכל מבקש, לכלל ולפרט, מעמיד לגיונות של תלמידים ומעצב ביד אמן את אישיותם הרוחנית, ומשמש כמלאך העומד על גביהם ואומר: "גדל"! וה"גדל" הוא ללא גבול, כמים שאין להם סוף! לגדול בתורה עם מושגים מדורות קודמים, ביראת ה' ובעבודת המידות, עד כלות הנפש.

ויחד עם זאת, שמירה אף על קוצו של יו"ד, במאבק על המשך שושלת הדורות, בדרך המסורה מרבותינו הגדולים, מדברנא דאומתיה **רבינו בעל ה"אבי עזרי" זצ"ל, רבינו הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ורבינו בעל ה"דרכי שמואל" זצ"ל.** אין לו על גביו אלא ה' אלוקיו, אינו נושא פנים לאיש וללא חת ומורא משמיע ברמה את דבר ה' בפני קהל עם ועדה.

אין ספור פעמים למדנו ממנו, לא לוותר כלל. לא לוותר על הבנה דקה בסוגיא, לא לוותר על יישור מידה עקושה ונפתלת, לא לוותר על מסירות לצרת הפרט, עד הירידה לפרטים הזוטרים ביותר. לא לוותר על מיתר שאינו מכוון, ועל שום זיוף בצליל הניגון כפי שנשמע במעמד הר סיני, ונמשך דור אחר דור ביד מוסרי התורה. הצליל הענוג של מסורת התורה בטהרתה.

על רבינו זצ"ל, עלו ונשמעו אינספור עובדות מאלפות ומרטיטות אודות יגיעת התורה במושגים של דורות קודמים, ענוה ויראת חטא מופלגים, לצד העמידה על משמר היהדות והנשיאה בעול הציבור והיחיד, מוסדות החינוך וקהילות הקודש.

כאשר רבינו דיבר פעם על גדלותו של **רבינו הגדול מרן ראש הישיבה רבי שמואל אויערבאך זצ"ל** אמר בין השאר כי הוא יצר 'זך' אחר של אנשים. הוא הותיר דפוס ייחודי של אנשים, וגם לאחר שנסתלק לבית עולמו, הוא השאיר חותם. הוסיף רבינו ואמר כי הדבר נגלה לעין כל בחוש בתקופת ה'קורונה', אז ראו הכל שהוא יצר 'ציבור' אחר נעלה ומרומם.

וכזאת ראינו אף אצל רבינו...

רק בתורה!

זכורני - מספר תלמידו **רבי יהודה גרטנר** - יום פורים אחד של שנות צעירותי. ישבתי במחיצת רבינו והפצרתי בו מאד שיגלה לי את סוד הגדלות, כיצד גדל, ואיך הגיע למדרגות נשגבות כאלו. בבחרותי התייתמתי מאמי ע"ה, ולכן רבינו התייחס אלי בצורה מיוחדת, הוא היה אביהם של יתומים. ובכן, לאחר תחנונים מרובים ניאות לומר משפט ייחודי ומרטיט לב: "**כל יום שאפתי להיות יותר ממה שהייתי אתמול**", ואחר הוסיף כי בבחרותו קיבל על עצמו שלא להתעסק בשום דבר אלא רק להתקדם עוד ועוד בעסק התורה.

כאשר שאלתיו שוב שנה לאחר מכן את אותה השאלה, אמר לי רבינו בזה הלשון: "**למדתי ולמדתי והתפללתי**".

בהזדמנות אחרת התבטא: עד גיל שבעים לא התעסקתי בשום דבר חוץ מתורה!

תלמידו **רבי יצחק ברונפמן** מספר אף הוא על עת רצון בה ההין לשאול אותו: כיצד הגיע לדרגות הללו? בתחילה צחק והשתמט מלהשיב, אך לאחר שהעזתי פני והתעקשתי שישיב על השאלה, הפטיר לפתע ואמר בכובד ראש מתוך מנגינה מיוחדת: "**אהבה רבה, אהבה רבה, אהבה רבה...**"

כששאלתי: רבינו מתכוון שהצליח ע"י תפילה להצלחה בלימוד? הוא עשה תנועה עם היד שלא ניחא לו, כאומר שלא הבנתי אותו, וחזר ואמר: '**אהבה רבה, אהבה רבה, אהבה רבה...**' זה היה נדיר ביותר שהראה את הרגשות שלו שלא כהרגלו וכנגד טבעו, והסתפקתי אם כוונתו לתפילת 'אהבה רבה', או ה"אהבה רבה" לתורה, וכנראה שניהם נכונים ומשלימים זה את זה.

באהבתה ישגה תמיד

איה הסופר ואיזו העט והדיו שיוכלו לתאר את האהבה שאהב רבינו את התורה והשמחה ששמח בה. לא פלא שנראה היה תדיר כמו המאושר שבאדם, שהשמחה מאירה וקורנת מפניו, כביטוי חז"ל "צהבו פניו" - משמחה ומטוב לרר. עשרות קביעויות של חברותות שבועיות או יומיות, היו לו סביב השען, עמם היה לומד במלוא התענוג ובשיא הפרישקייט, והוא שש ושמח על כל דבר חידוש שנתחדש או סברה שנתחדדה.

התורה היתה הדבר היחיד שמילא את עולמו מזן אל זן, אפס בלתה. הוא לא **העדיף** את העיסוק בה על פני דבר אחר, היא היתה חיים חיותו וכחמצן לריאותיו, ממילא לא נותר מקום או זמן לדברים אחרים.

משל למה הדבר דומה, לאיש הצלה המוזעק עם בלון חמצן אל חולה שנחנק וזקוק לו כאויר לנשימה, ותוך כדי שהוא מוציא מנרתיקו את החמצן מבחין הוא שהמדובר באדם נכבד, ובכן כדי לכבדו מתחיל הוא לשיר ולרקוד לנגדו 'ימים"... מובן שהחולה יגער בו מיד: מה לך רוקד ומזמר, אני זקוק עתה **לחמצן**, ומה מעניין אותי כל דבר אחר?...

כמגדלור המורה לנבוכים דרך לימד רבינו בכל הוייתו ומציאותו כיצד צריך להיות היחס של יהודי לתורה, ואיזו שקיעות בלימוד נדרשת בכל נימי הנפש. כל כולו היה תורה מכף רגל ועד ראש ומנפש ועד בשר. כל ימיו ולילותיו מצעירותו ועד זקנותו, בריכוז כל הכוחות והקדשת כל המחשבות בדברי תורה מבוקר עד ערב באופן מבהיל, בעיון גדול, ומבלי לגלות כל סימני עייפות, בכל נושא אשר למד, בכל הזמנים ובכל התקופות, בעמל ויגיעה מתוך אהבת תורה יוקדת.

בכל פעם היה זה מעמד כבוד התורה מחדש לראות כיצד רבינו יושב ויגע בתורה מתוך אהבת תורה שאין דוגמתה ובשקיעות מוחלטת בכל מצב ובכל מקום. לייקר כל שורה, כל הערה, מבלי להרפות ומבלי להירגע, לנסות שוב ושוב. אלו היו טרדותיו בחייו!

"כי חולת אהבה אני"

שח תלמידו **רבי אריה ליב גרינימן**: אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב רבינו אשר זצ"ל את התורה בוז יבוזו לו. ומהי ה'אהבה'? זה לשון הרמב"ם (סוף הלכות תשובה): "ונמצא שוגה בה תמיד כאילו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו אף בשעה שהוא אוכל ושותה". ומוסיף הרמב"ם דבר נורא: "**יותר מזה**" תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד כמו שציוונו בכל לבבך ובכל נפשך, והוא ששלמה אמר דרך משל כי חולת אהבה אני".

ומהו "**יותר מזה**", לאחר שכבר אמרנו "בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה", ומה שייך יותר מזה? אבל ברבינו ראינו שזה הרבה יותר. אין אכילה ושתייה, אין שינה ואין שבתו וקומו, רק אהבת תורה!

ותכתב זאת לדור אחרון, שזכינו לראות כאן בשנת תשפ"ה, בדור ירוד ועני כזה, יקומו ויספרו לבניהם כי מה שמספרים לכם על **הגרע"א** - אין זה שקר. הלכו עמו לביקור במוזיאון וכובד להתיישב בכורסא המלכותית, כולם מחכים והוא לא קם עד שנגנר ממחשבותיו ושאל מיד איפה התינוק... בחשבו שנמצא בברית ומכבדים אותו בסנדקאות... והכל מרוב שקיעותו בתורה. על **רבי זלמלע'** שרבי **חיים** אחיו שלח לו את המנגנים ביום חתונת בתו והם נכנסו ושרו מולו, ואח"כ כשהגיע הגר"ח לחתונה שאלו אחיו: היכן הם המנגנים שהבטחת לשלוח... **רבי מאיר שמחה** ששכח את עצמו על הסולם כל הלילה. ועל **רבי חיים מבריסק** שנפל מהעגלה בשלג והמשיך ללמוד, וקראו בוואלאז'ין לשיעור שחידש שם 'השיעור המושלג'. כל הסיפורים הללו אינן שקר ולא דמיון, כמו שיש המנסים לומר. והרי כאן אצלינו ראינו בעינינו כדברים הללו, והקב"ה נתן לנו דוגמא: תראו שזה לא שייך רק לדורות הקודמים. הנה בדור שלנו אפשר ואפשר להגיע למדרגות אלו.

כמה 'שיעורים מושלגים' היו לנו. כמה שיעורים שהתחדשו במקומות לא מקומות ובדרכים לא דרכים, בשקיעות, בהתמדה ובחשקת התורה ואהבתה.

"כי הם חיינו"

מספר מחותנו **רבי אליהו קנר**: באחת הפעמים התקשרתי אליו וציינתי שעלינו להגיע ולגון בפניו אודות בית הספר שבאחריותינו. לשמע הדברים נאנח רבינו והגיב בכאב: "רבש"ע, מה יהיה איתי? מה יצא ממני"? כשהוא מוסיף ושואל "אולי בכל זאת אפשר לשוחח בטלפון?" כשהסברתי שלנוכח הענין זה יהיה פחות יעיל, נאנח רבינו בשנית, וקבע שנבוא אליו בשעה 1.30 בלילה.

כשהגענו, כבר המתין בחוץ מנהל מוסד אחר שהוזמן על ידו לשעה 1.15. "ראש הישיבה עדיין לומד עם הבחור בחברותא", הסביר. "ניסיתי להתקשר ולדפוק, אבל הוא לא שומע. אין מה לעשות, מלבד להמתין בסבלנות". באחת ארבעים וחמש נפתחת הדלת ורבינו מופיע בפתח, מתנצל. "אבל למה לא דפקתם?" שאל. מובן שדפקנו, והרבה, אבל הוא היה שקוע כולו בעולמות אחרים, ואיך ישמע?...

"לולי תורתך שעשועי"

השנה האחרונה לחייו חשפה טפח וטפחיים מגדלותו הנוראה. שנה הגדושה ביסורי גוף ונפש שאופפים את כל כולו מכף רגל ועד ראש, קורעים נתחים נתחים עם כאבים בלתי נסבלים בגוף הטהור, אולם הכל ממשיך כרגיל, כאילו לא היה.

העומד מן הצד, משתומם ולא מאמין. לכימותרפיה השורפת את תוככי הגוף הצמוק אין כל משמעות. ראש הישיבה חוזר מהטיפולים ובעודו חוזר מבקש "שיקראו לחברותות".

מופתעים מגיעים החברותות, והנה ראש הישיבה מתיישב לעוד שש שעות רצופות של שקידת התורה בהתמדה עצומה וריכוז מוחלט. יתכבדו תחושות הגוף המייסרות לעמוד בצד ולא להפריע. קול התורה המתוק, שוב בוקע ועולה.

בבוקר למחרת נשמעת **הרבנית תליט"א** מתנה בכאב: "אתמול היה עליו לצום לפני הטיפול ואילו לאחריו - התיישב תיכף ללמוד. כשהוא סיים, הוא 'שכח' לאכול...

היה זה בחודש אלול האחרון, הבחורים נוקשים על דלת העץ הפשוטה למראה. הפסיעות מדודות, רבינו קם ממקומו לפתוח, ושומע את ברשתם. בצאתם את הבית, מבשרים הם בשמחה ובהתרגשות: "יש חבורה". וכך מתקיימת לה חבורה, אחת ועוד אחת. הגוף מנותק מן הנשמה, הגוף קרוע... אבל רבינו עולה לישיבה למסירת חבורה נוספת ב"מרובה".

היה זה בשבועות האחרונים, תוך שהוא מחובר למשקפי החמצן בהמלצת הרופאים על מנת להקל את מצוקת הגוף הטהור, לא קצב נשימת הריאות, ולא הרגליים המיוסרות מפריעים לשעון החברותות.

הגוף החומרי התנפץ אל מול הגמרא האהובה, סוגיא ועוד סוגיא, בכל המקצועות שבתורה כולל החמורים שבהם. זרעים, ריבית, קדשים...

"לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי".

כשיכור הלוגם יין

בעת הטיפולים שעבר רבינו, היה מחשב את הזמן שלא יהא על חשבון אף חברותא, והיה מתחיל עם חברותא אחד מעט מוקדם יותר ועם החברותא הבאה מעט יותר מאוחר. נורא היה המחזה לראות את רבינו חוזר מקבלת ההקרנות רח"ל, מוריד את כובעו וחליפתו, ומתיישב ליד הגמרא שהמתינה לו בכיסופין, בלא טעימה כל שהיא וכן לא הלך לפוש קימעא, אלא כשיכור הלוגם יין חזר מיד לתלמודו.

כמו כן בזמן טיפולים כימותרפיים, שהחומר נוזל לגוף טיפין טיפין, אמר שלא נעים לו לקחת את החברותא לזמנים אלו, שמא באמצע יהיה זמן שלא יוכל ללמוד, ולא רצה לבטל את החברותא מתלמודו, לכן נותר להיות ער בלילה ועמל בתורה, ואת שינת הלילה עשה תוך כדי קבלת הטיפול.

"מעולם לא חשבתי שכך אעשה..."

כשנה ויותר טרם הסתלקותו, שעה שעמדו על כף המאזניים הרבה גופי תורה, ורבינו הקדיש לכך זמן יקר, סוכם עמו שבערב בסביבות השעה תשע וחצי יבואו לקחת אותו לכנס פעילים. רבינו עוסק בתורה. ניגשים, רומזים לו בעדינות, מצביעים על השעון המורה את השעה קבע לעשר... אבל ללא הועיל. אין כינוס ואין אסיפה. יש חברותא, ויש טרשא וריבית ויש שכינה כנגדו. הזמן אינו עומד מלכת, מחוגי השעון ממשיכים בהילוכם. השעה מתאחרת, וכבר עשר וחצי.

ברבע לאחת עשרה מעיז מאן דהוא להפטיר: כבר כמעט ואין לשם מה ללכת, חייבים לדהור ולרוץ. רבינו, כמו נגער משרעפיו, מגיב בתמיהה: מדוע לא באתם בזמן? למה איחרתם?...

הוא לא ראה ולא שמע כלום...

וכאן הגיעה הפצצה שהשאירה את כולם בהלם מוחלט. רבינו סוגר את הגמרא הקדושה, מנשקה בנשיקה לוהטת הנשמעת היטב, וגחלי אש יוצאים מפיו: "**מעולם לא חשבתי, גמרא, שכך אני אעשה לך, לסגור אותך ולהפסיק**"... בהזדמנות אחרת כשנאלץ להידרש לשואלים, סגר את הגמרא ונשק לה, הניח עליה את כפות ידיו, התכופף ולחש: '**תיכף נחזור ללמוד**'! כשחחום הנושב ממילותיו מורגש בעליל, את הציפייה והכמיהה לפתוח שוב את הגמרא ולשקוע באותיות הקטנות.

המשך בעמוד 6

רוממות הפרשה

ביאור עניני הפרשה

הרב יוסף בריקמן

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זיע"א

כח המחשבה

למדנו בפרשה מוסר גדול על כח המחשבה של האדם שהוא גבוה מעל גבוה, ממש"כ **רש"י** (כח,יז) על הפסוק "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם": 'אומר אני שנעקר הר המוריה ובא לכאן וזו היא קפיצת הדרך האמורה בשחיטת חולין, וא"ת כשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו?! כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי, בו יהב דעתיה למהדר חזר עד בית אל וקפצה לו הדרך'.

מיד כשעלתה במחשבתו של יעקב אבינו לחזור, 'יהב דעתיה', קפצה לו הדרך. באדם יש כוחות לפעול במעשה דיבור ומחשבה. והמחשבה היא הדרגה הפועלת במקום הגבוה ביותר, ומאידך על ידי המחשבה אפשר לפגום ביותר,[1] וכמו שכתוב **בנפש החיים** (שער א' פ"ד): 'אל יאמר האיש הישראלי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום עניין בעולם, אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות ליבו שכל פרטי מעשיו דיבוריו ומחשבותיו לא איתאבידו ח"ו ומאוד גדלו ורמו, שכל אחת לפי שורשה פועלת פעולתה בגבהי מרומים, ומעשיו מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל ח"ו הרבה יותר ממה שהחריבו נבוכדנצר וטיטוס שלא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול למעלה שאין להם חלק בעולמות העליונים ורק בחטאינו וכו' '.

וב'איגרת הקדש' **לתלמיד הרמב"ן** (פ"ה) מבואר שמחשבת האדם פועלת בכח, וכמו מעיין הנובע בראש ההר שהמים עולים עד לאותה נקודת גובה שממנה נובעים. כך היא מחשבת האדם, הואיל ומקורה גבוה עד מאוד, לכן פגם במחשבה מגיע עד לאותו מקום גבוה. ומידה טובה מרובה, שבכח המחשבה הטובה לתקן את שאר חלקי הנפש מאותו מקום גבוה.

וכפי שכתב **בנפש החיים** (שער א' פ"כ) שתיקון החטא צריך להתחיל בשורשו, והיינו במקום גבוה יותר ממקום הפגם, מקום שלא התקלקל על ידי החטא. ויש מקום גבוה מאוד, אשר משם נובעת המחשבה, ושם הוא שורש התורה, ומרוב קדושת אותו המקום אין כלל אפשרות לפגום שם. וכאשר זוכים להגיע למקום ההוא ע"י התורה, ממילא נטהר שאר חלקי הנשמה, וזה עיקר התשובה.

'יהיב דעתיה למיהדר'

וזה היה השגתו של יעקב אבינו שהיה מידת 'תפארת' שכולל גם מתורה שבכתב וגם מתורה שבעל פה, והשיג את שתיהם בשורשם, שהוא היה שורש התורה. ואחרי י"ד שנה בישיבת שם ועבר נדבק בשורש התורה, וזה מקור המחשבה ששם לית תפיסה כלל ולא פגימה. ולכן כבר על ידי ש'יהיב דעתיה למיהדר', כשדעתו במקום גבוה בשורש התורה, מיד קפצה לו הדרך.

וכמו שכתב ה'**מסילת ישרים**' במידת הקדושה (פרק כ"ו) שהיא המידה האחרונה בדרגות של ה'מסילת ישרים':[2] 'יותר יתעלו הדברים הגשמיים אשר ישמשו אותו ממה שירד ממעלתו במה שמשתמש בדברים גשמיים'. וכן הביאו בשם **הגר"א והחת"ס**[3] על הפסוק (דברים יב,כג) "וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר", אל תאכל את הנפש שלך עם הבשר שאתה אוכל, שלא תדביק את עצמך באוכל אלא שהאוכל יתעלה אליך.

יעקב בקדושתו 'יהיב דעתיה למהדר', במקום נקודת המחשבה הגבוהה שבה עמד, נתן דעתו ועורר בכח מחשבתו שרוצה לחזור, מיד 'אומר אני שנעקר הר המוריה ובא לכאן'. כי הדברים הגשמיים יותר מתעלים בשעה שהדבק באלוקיו משתמש בהם, ולכן הר המוריה נתקרב ליעקב, ולא הוצרך יעקב אבינו להתקרב אליו.

'יהיב ליביה' – מעצמו

ויש כאן עוד מוסר גדול מאוד, כי אף שיעקב אבינו היה בדרגה גבוהה כזו שמיד ש'יהיב דעתיה' כבר נעקר הר המוריה, מ"מ כשהיה שם ממש באותו המקום לא ידע כלום כי 'איהו לא יהיב ליביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו'. וצריך להתבונן בדברים, שיעקב אבינו לא ידע כלל שזה מקום שהקריב בו אדם הראשון, והוא שער השמים מכבר,[4] אלא זאת ידע שזה מקום שנתפללו בו אבותיו, ואם לא שם את ליבו לזה, א"כ לא יעזרוהו לידע האמת ששם זה מקום התפילה מבריאת העולם. ואפילו יעקב אבינו בחיר האבות, אם הוא מעצמו לא יהיה ליביה, שוב לא הועיל לו כל דרגותיו ותוקף קדושתו, ולא גילו לו מן השמים על מקום התפילה, ומה נענה אנן...

אמנם מיד כאשר נתן ליבו ודעתו וחזר להתפלל שם, מיד נגלה לו כי "אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם" ושוב נתגלה לו שכאן זהו מקום התפילה תמיד, וזהו מקום השראת השכינה בתחתונים. שמלבד המעלה האמיתית שיש למקום מצד שהתפללו בו אבותיו, ישנה עוד מעלה מיוחדת שזה היה מכבר מקום השראת השכינה, שער השמים, אך זה נתגלה לו רק אחרי שנתן ליבו.

ומבואר כי תמיד צריך את ההתעוררות מלמטה, ואז אפשר לעורר למעלה, והקב"ה רוצה שתחילה נתעורר אנחנו למטה. וכשאנחנו עומדים בפרשיות של האבות הקדושים הקב"ה מעורר אותנו להתרומם וללמוד ממעשיהם. שנזכה להשתייך לדברים, להתרומם מעלה מעלה, לטוב לנו כל הימים.

1. בכ"מ היה רבינו מרחיב בענין זה של כח המחשבה, בענין חטא אדם הראשון ש'חישב חשבונות רבים', והחליט להכניס ראשו לעץ הדעת, להכניס ראשו לרע, ובאשר כח המחשבה של האדם גדול מאוד, ומקום המחשבה שם האדם שזה המוחין, וכיון שחשב על הרע נמשך אחריו, וזהו שורש נפילת כל העולמות. ואכמ"ל.

2. ורבינו התבטא פעם [עיין שיחות ליל שבת "דרכי שמואל" בראשית עמוד פה ועוד] כי נחלקו המסילת ישרים ורבינו הגר"א (הגהות הגר"א ע"ז כ,ב) אם המידה האחרונה לפני רוח הקודש היא חסידות לדעת הגר"א או קדושה לדעת המסילת ישרים, ותמיד חשבתי בעניי שרק 'משמעות דורשין' איכא בינייהו, ונתכוונו לדבר אחד, אבל למעשה אינו כן אלא יש ביניהם מחלוקת דקה מן הדקה.

3. כבר הובאו דבריהם במאמר לפרשת תולדות בהערות.

4. במקו"א הוסיף רבינו כי מבואר שמה שלא 'יהיב ליביה' מיד, הוא משום שתיקן שם תפילת ערבית, ורצה להמתין בכדי שיגיע זמן התפילה. אך מכיון שיעקב אבינו הוא עמוד התורה והתורה היא מעל הכל, היה פטור מתפילה כדוגמת רשב"י וחבריו שתורתן אומנותן ולא היו מפסיקין לתפילה. ומשו"ה כל תקנת התפילה היא במהלך של 'רשות'. ולכן עיקר התביעה היה על 'מקום שהתפללו בו אבותיו', ומ"מ כיון שלמעשה לא יהיה ליביה לא אמרו לו שכאן המקום.

רוממות ההלכה

נושא בפרשה

הרב יעקב ליטר

"ויפגע במקום" (כח, יא)
לסמוך תורה לתפילת ערבית

כתב **רש"י**: רבותינו פירשו לשון תפלה, ולמדנו שתקן תפלת ערבית.

כתב **השו"ע** (או"ח קנה, א) 'אחר שיצא מבהכ"נ, ילך לבה"מ ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה'. ולכאורה משמע דיש להסמיך את התפילה לת"ת. **והגר"א** שם ציין שם שהמקור הוא בגמ' (ברכות דף סד, א) 'אמר רבי לוי בר חייא היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון'. אכן השו"ע בסעיף ב' כתב: 'קודם שילך לבה"מ יוכל לאכול פת שחרית אם הוא רגיל בו, וטוב שירגיל בו'. הרי דיכול לאכול אחר התפילה לפני הלימוד[1]. ויתכן דחלוק שחרית מערבית, דרק בשחרית יש ענין של 'פת שחרית'.[2]

והלבוש (קנה, א) כתב: 'ואחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש קודם שיתחיל בעסקיו ואז תפלתו מתקבלת, דכתיב (תהלים פד, ח) ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון, וכתיב בתריה ה' אלקים צבאות שמעה תפלתי וגו', עכ"ד. הרי דענין סמיכת תורה לתפילה, אינו מצד קביעת עתים לתורה, אלא שע"י כך תפלתו מתקבלת. וכ"כ **בשאילת חמדת צבי** (ח"ד סימן לה) ע"ד הלבוש.

וכתב **בסדר היום** (סדר הלימוד בין תפלת ערבית לאכילה): 'אחר שהתפלל תפלת ערבית צריך לקבוע עתים לתורה כאשר עשה בבוקר כמ"ש והגית בו וגו', וצריך שיהיה קודם אכילה, כי מקשר התפלה עם תלמוד תורה, והיא מצוה רבה, ומקיים ילכו מחיל אל חיל, ויזכה לראות פני שכינה כמו שדרשו זלה"ה'.[3]

והיעב"ץ (אחר תפילת ערבית בחשבון מאה ברכות אות ו') כתב: 'אחר תפילת ערבית צריך לקבוע עת לתורה, לקיים והגית בו יומם וליה כמו שעשה בבוקר, לקשר התפילה עם תלמוד תורה, ולקיים ילכו מחיל אל חיל. גם בלילה יש לחוש יותר אם יאכל תחילה יבוא לידי שינה, מתוך שהאדם יגע והטבע מבקש מנוחה, ונמצא מתבטל לגמרי. ויותר צריך ליזהר בלמוד הלילה, שאין עיקר רנה של תורה אלא בלילה. ואם הוא רעב וצמא שלא אכל ביום לחם לשובע ואינו יכול לכוין דעתו ללמוד, יטעום מעט כדי לישב דעתו ויעסוק בתורה, אח"כ ישב לאכול סעודתו די צרכו וכפי הנאות לטבעו'.

ורבינו מרן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זצ"ל כתב במכתב לבני ישיבתו (דברי כאש עמ' ע): בני הישיבה מתבקשים ומוזהרים לחיזוק הלימוד והסדרים, לא לעזוב היכל הישיבה אחרי תפילת ערבית [לסדור המעיל וכיו"ב], אלא להישאר אחרי התפילה בבית המדרש, ו'לסמוך תורה לתפילה', ונא ונא להקפיד ע"ז מאד מאד.[4]

1. ויש לציין שמהרח"ו בשערי קדושה (חלק א' שער ו') כתב: ואחר שתתפלל לך 'מחיל אל חיל', וקבע עת לתורתך לשמה, לא תחליפנו ולא תמיר אותו, אפילו על ידי אונס, ובשכר זה 'יראה אל אלהים בציון' שערים המצוינים במתיבתא דרקיעא. אחר כך תסעוד סעודתך פת במלח ומים במשורה, עכ"ל, הרי דיש לסעוד דווקא אחר שלמד תורה.

2. הטור (או"ח רפו) כתב דלאחר תפילת מוסף 'נוהגין לומר בספרד משנת פרק אחד'. וכתב הב"ח: פירוש לאחר שגמרו התפלה ואמרו קדיש לומדים משנה פרק אחד ממסכת שבת.

3. כתב בזוהר (בראשית דף כד, א) 'בגין דצלותא איהי מצוה ודא שכינתא, ואורייתא דא קודשא בריך הוא, לא צריך הפסקה בינייהו, וצריך לסלקא תורה ומצוה ברחימו ודחילו, דכל פקודין דעשה ולא תעשה כלהו תליין מן שם הוי"ה'. והיינו בגלל שתפילה היא מצוה, וזו שכינה, ותורה זה הקב"ה, אין צריך ביניהם הפסקה, וצריך להעלות תורה ומצוה ביראה ואהבה, שכל מצוות עשה ול"ת תלויות משם הוי"ה.

4. ועוד כתב רבינו זצ"ל (דברי כאש עמ' פ): עתה באתי על הלילות המקודשים, ואין אדם זוכה לכתרה של תורה אלא ע"י הלילות, ומה נורא המחזה, על הביטולים החוזרים ונשנים, כי מיד אחרי תפילת ערבית שוב ביטול וביטול, ולא אוכל לפרט מפני הכבוד. מה יקר ונעים ונחמד, אשר מיד בכלות התפילה להתגבר כארי בחדות נעורים ללימוד התורה בעוז ובגבורה, ולא לבטל ולא לבזבז הזמן, חלילה ורח"ל.

רוממות ד

משילקן

רבינו מרן ראש הישיבה הג

בענין טעמי המצוות (ח"א)[1]

ברמב"ן על החומש פרשת כי תצא בפרשתא דכי ימצא קן ציפור, הביא דברי המורה נבוכים שכתב בטעם המצוה משום שצער גדול לאם כשלוקחים אפרוחיה בפניה, וצער זה יסודו במחשבה, שהיא, לא נתיחדה להמדבר וישנה אף לבהמה, וחסה תורה על צערה ואמרה לרחם עליה וכו'. וכתב ע"ז הר"מ ואל תקשני ממה שאמרו בברכות כל האומר על קן ציפור יגיעו רחמיך משתקין אותו, ומפרש בגמ' לחד טעמא משום שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינם אלא גזירות, שזו דעה אחת האומרת אין טעם למצוות אלא חפץ הבורא, אבל אנו נסבור כדעה הב' שיש למצוות טעם.

ועוד הקשה ממה שאמרו בבראשית רבה, וכי מה איכפת לבורא אם שוחט מן הצוואר או מן העורף, אלא לא נתנו מצוות אלא לצרף בהם את הבריות כמו שנאמר מצוות ה' צרופה מזוקק בעליל שבעתים. וכתב שאגדה זו ס"ל כהסוגיא בברכות. והרמב"ן האריך לדחות פירוש הרמב"ם ולכן כתב ביאור המדרש מה איכפת להקב"ה כלומר מה תועלת להקב"ה דאם תצדק מה תתן לו, ואם תחטא וכו'. אלא נתנו 'לצרף' מלשון צירוף בכסף, כלומר לזכך מידותם וכו', וכן הסוגיא בברכות פירש באופן אחר, עכת"ד הנוגעים לפנינו.

והנה בדברי הרמב"ם, במש"כ שזו דעה אחת האומרת שאין טעם למצוות אלא חפץ הבורא, לכאורה כוונתו כהדעה שהביא הרשב"א בתשובה [שנדפסה בסוף חידושי הרשב"א לב"ב] שאמרו אחרים שכל טעם המצוות רק לנסיון לנו הנשמור צוויו של הבוי"ת אם לאו, וכדי שנקבל עולו, ונזכה ע"ז לשכר, אבל דעה זו רחוקה מאד מן הדעת, ואין להאריך, והרשב"א הביאה כטעות גמור, [ולשונו משמע שאינם דעות ראשונים אלא המון העם או פילוסופים,] ודוחק שיעמיד הרמב"ם כן דעות בחז"ל, יתר ע"כ ע"ש ברשב"א שהביא מחז"ל לאין שיעור שמפורש שיש למצוות טעם, ואף במקרא מפורש על רבים מן המצוות טעמיהם, ועל רבים מן העבירות שהם תועבת ה', ול"ש לומר כן לדעה זו. ועוד יש לעיין, דהא גם אם אין למצוות טעם הפירוש שאין הכרח שיהיה להם טעם, אבל וודאי שיש מהם רבים עם טעם, וא"כ אי ס"ל להרמב"ם דמצוות קן ציפור יש לה טעם הנ"ל וודאי שזה טעמה ועדיין צ"ע מסוגיא דברכות הנ"ל.

ונראה בזה, דהנה כבר תמהו רבים בטעמים שנתנו הראשונים למצוות, שע"ד כלל לא יכונו בכל פרטי המצוה, וגם יש טעמים שאינם אלא לזמן, ועוד טעמים שוודאי דאי אפשר שיהיו הם הם טעמי המצוה, כגון מש"כ הרמב"ם בטעם הקרבנות, שהיו דבוקין בע"ז, והגאון ר"א ווסרמן זצ"ל הביא מקורו מד' חז"ל, ונהי נמי דדבר פשוט הוא שלא כיוון שזה כל הטעם וכמו שהביאו כל העולם דבריו מסוף קרבנות, וגם בזה כיוון ליתן טעם להנבוכים כלומר דגם זה [יש] במצוות, מ"מ אכתי צ"ק בגדר הדברים, וכיו"ב מש"כ הרמב"ם בטעם כמה מצוות עשה מצד בריאות וכדומה. ג"כ כנ"ל [וכמו שהאריך החינוך בהקדמתו], מ"מ יל"ע בזה.

ונראה לומר, בהקדם דברי המדרש חוקת, דאיתא התם מעשה ששאל לריב"ז על פרה שנראים מעשיה כמעשי כשפים, אמר לו ריב"ז ראית למי שנכנס בו רוח עועים מה עושים בו, אמר לו לוקחין ומכין בפסים וכו', אמר לו אף זה נכנס בו רוח טומאה שהיא רוח כש"כ וכו', ועי"ז יוצאת. אמרו לו תלמידיו, לזה דחיתו בקש, לנו מה אתה אומר, אמר להם לא המים מטהרין וכו' אלא הקב"ה וכו', עוד מ"ש בפתיחה מי נתן טמא מטהור אברהם מתרח, וגומר מי גזר כן מי ציווה כן לא מי שאמר שהי' העולם וכו' ע"ש. והנה, הגם שהשואל היה גוי, וודאי שהמדרש הביאו לאיזה לימוד, וצ"ב, וגם תשובתו לתלמידיו צריכה לימוד דלכאורה מ"ש זל"ז.

והביאור בזה נראה, דהנה פרה חוקה היא שלא השיג סודה דעת איניש חוץ ממשה רבינו ע"ה, וכן מה שהיא מטמאת טהורין ומטהרת טמאים, אמנם באמת אם יבוא אדם וישאל, איך יכול להיות שפרה אדומה תגרום טהרה לטמא, ואיך היא מטמאה טהורין וכו', קושית הבל היא ואינה צריכה ישוב, דטומאה אינה מצוה, ואף לא דין אלא מציאות ממש, ונתן הבורא כח זה בפרה שתוכל לטהר, וכן טבע הבורא בכחה שתוכל לטמא המשקין בה, כמו שגילתה תורה, ולק"מ, אבל השאלה שראוי לשאול הוא למה טבע הקב"ה שדוקא באופן כזה תטהר מטומאה ולמה הוא באופן כזה שהם ב' הפכין בנושא אחד, וזה הביאור במדרש דאותו הגוי הקשה שמעשיה נראין וכו' כלומר הוא פרך עצם הענין וע"ז השיבו ריב"ז דהאם לא ראית מי שנכנס בו רוח שעושים לו מעשים הנראים זרים לכאורה ומ"מ מועילין בהשפעתן הסגולית לרפאות החולה, כן פרה זו שכן היא כח השפעתה, [והמתיק הענין לאותו אדם כאילו הוא ממש היינו הך "אף זה רוח נכנסה בו"] אבל תלמידיו שאלו למה הוא כן, ואמר להם לא המים וכו' כלומר אף אחר הדין אין זה 'עצמיות' אלא חלות, ומ"מ טעמא בעי וזה מה שלא נתגלה ודוק. וכן מה שאמרו[2] בפתיחה הוא עד"ז, שכוונתם דבכל הבריאה אנו רואים ענין זה דלכאורה דבר מוליד הפכו, ואין זו קושיא פרטית כאן.

ועל דרך זה נראה שאפשר להבין בכל המצוות, דהנה הרשב"א האריך בתשובה הנ"ל לבאר גדר המצוות שהם כמו רפואה רוחנית לאדם המרפאת מומיו הרוחניים ומעלתו בדרגא עי"ש, וכל עבירה מזיק רוחני באמת ... עיי"ש, וידוע מש"כ הר"ח וויטאל שרמ"ח איברים באדם וכנגדם רמ"ח איברים רוחנים שס"ה גידים וכנגדם יש לאיברים רוחנים, וכל מצוה היא מזון לאבר מיוחד וכל עבירה מזיק לגיד מיוחד מהרוחנים. וגם ידוע ומפורסם שכל תיקון העולמות וכו' במעשה המצוות כמו שהביא בארוכה בנפש החיים וכו'.

ומעתה נוכל להבין ענין המצוות בב' אופנים, הא' שאין ענין יותר מצד עצמו בנבילה מבשחיטה אלא שרצה הקב"ה לזכות את ישראל ובראם בעלי בחירה שיוכל כל אחד לזכות עצמו וח"ו להיפך, ותיקון העולמות אף הוא שיהיה תלוי בהם, וברא דברים בהם המשיך כח התיקון וכנגדם דברים שנמשך בהם כח הקילקול. והב' דבזה גופא יש טעם למה נקבע כן שיהיה שחיטה מן הצוואר מתירה הבהמה ולא להיפך, ואף במצוות גדר השאלה כבפרה אדומה. ודוק. ולכן מש"כ הרמב"ם טעם ... מצד רפואה היינו שזה אחד מן הטעמים למה נברא חזיר מאכל אסור ולא השור אבל אחר שנעשה אסור הרי"ז תועבת ה', ומטמטם הלב. ודוק היטב.

ומעתה לדרך הראשון קרא הרמב"ם אין טעם למצוות אלא חפץ הבורא, ולדרך הב' קרא יש טעם, ומיושב הבראשית רבה, דודאי צירוף ככסף אבל כנ"ל. וכן הגמ' בברכות דס"ל דהוה מיעוט בחשיבות המצוות.

ועלה בדעתי לומר דזה ביאור המדרש שאמר חנוך היה תופר מנעלים ועל כל מנעל היה מיחד יחודים וכו' ופירש הגרי"ס עפ"י פשוטו שהיה נזהר מגזל עד קצה אחרון וכו' כנודע. דכוונת המדרש שלא נטעה דחלק המשפטים אינו כי אם טעם המצוה ואין בו פנימיות הנ"ל, קמ"ל, ודוק.

ואולי י"ל עפי"ז ביאור מחלוקת ר"ש ורבנן אי דרשינן טעמא דקרא ולכאורה מחלוקתם אם יכולין לקבוע לבד שזה הטעם, אבל צ"ע דהחת"ס כתב שכל מחלוקתם בטעמים מקובלים אבל לבד כו"ע מודו שאין לדרוש, ולפי הנ"ל א"ש דפליגי אם הגדר נקבע לפי הטעם או לא, ודוק. [ובגוף הענין ע"ע במהר"ל נזר ישראל ועוד]

בענין טעמי המצוות (ח"ב)

ובגוף דברי הרמב"ם, הנה צ"ע דבהלכות מעילה כתב הרמב"ם שראוי לאדם להתבונן בטעמי התורה בכל כחו וכו' ע"ש בסוף ההלכות בארוכה, ואילו בפ"ח מהל' תפילה פסק כמ"ד בברכות דהאומר עד קן ציפור משתקין משום שעושה מידותיו של הקב"ה רחמים ואינם רחמים אלא גזירות, אבל שבתי וראיתי שאינה קושיא שהרמב"ם בהלכות תפילה כתב שאילו היה מצד רחמים היה אסור לנו השחיטה לגמרי, ואינו אלא גזה"כ עי"ש, הרי שמפרש כדברי הרמב"ן שהגדר כיוון שלא זה הטעם שלא צוותה תורה לרחם על בעלי נפש בהמית כשצריך לצורך אדם עי"ש בארוכה בפרשת כי תצא. וממילא אינו סתירה למש"כ בסוף מעילה. רק צ"ע מסתירת דבריו דהכא למש"כ במורה נבוכים. אבל בעיקר דבריו צל"ע לשיטת הרמב"ן והר"מ בהלכות אמאי משתקין אותו, נהי דטעה בהאי מילתא אבל משתקין בשאר דברים היינו משום שאינו הגון או שיצא מכשול כדפשוט.

אבל ברש"י שם פירש וז"ל "מידותיו, מצוותיו, והוא לא לרחמים עשה אלא להטיל על ישראל חוקי גזירותיו להודיע שהם עבדיו ושומרי מצוותיו וגזירות חוקותיו אף בדברים שיש לשטן ולעכו"ם להשיב עליהם ולומר מה צורך במצוה זו", עכ"ל. ובמושכל ראשון היה נראה שכוונתו כמו הפירוש הפשוט הנראה לכאורה במורה נבוכים, אבל נראה שאינו כן אלא ביאור הדברים נראה על פי מה שהרחיב היריעה קצת בתלמידי רבינו יונה על המקום וזה לשונם, "לפי שעשה מידותיו וכו'. שכמו שהמלך גוזר ויש על העבדים לעשות, כך יש לנו לעשות כל מה שצווה עלינו ואפי' המצוות שהם גזירות כגון כלאים ופרה, וכיו"ב". עכ"ל. ודבריו אינם מובנים בהשקפה ראשונה דבמה שאמר זה על קן ציפור יגיעו רחמיך לא שלל שלא יקיים אילולא היה טעמו מובן, וכדפשוט. [ומדבריהם ברור שאין כוונתם כמש"כ הרמב"ם במו"נ, ויתר ע"כ משמעות דבריהם שאה"נ טעם קן ציפור מצד הרחמים, ומ"מ יתכן שהוא מצד הרחמים, ולא כהרמב"ם והרמב"ן שכתבו מוחלט שאינו מצד הרחמים כנ"ל, שאל"כ מה כתבו כגון פרה הול"ל על קן ציפור עצמו שהוא גזירת מלך וכמש"כ הרמב"ם בהלכות שם, וכדפשוט]

והנראה בזה בס"ד, הוא עפי"ד הר"מ ז"ל בח' פרקים פרק ו' שחקר שם מיהו הגדול אם המושל ביצרו אבל הוא מתאוה לעבירות או החסיד שאינו מתאוה כלל, והביא מן הפילוסופים שהסכימו שהמושל ביצרו קטן במעלה מן החסיד וכו' ע"ש [ויובא לשונו בס"ד לקמן], וכיו"ב הביא מכמה פסוקים ... , והקשה ע"ז שלכאורה ממקומות אחרים משמע "שהם צוו לאדם להיות מתאוה לעבירות עד שהזהירו מלומר שאני בטבע לא מתאוה לזאת העבירה ואעפ"י שלא אסרה תורה, והוא אמרם (בתו"כ) רשב"ג אומר לא יאמר אדם אי אפשי לאכל בשר בחלב, אי אפשי לבעול את הערוה, אלא אפשי ומה אעשה והתורה אסרה עלי", עכ"ל. ותירץ שיש בזה חילוק בין המצוות שקראן "שמעיות" כלומר הנך דגזיה"כ נינהו כבשר וחלב ... , למצוות שהיינו מעצמנו נמנעים מהם כגזל ורציחה, שבאלו האחרונים וודאי השלם יותר מי שאינו מתאוה אליהם כלל [במעשה הרעה] ושמח בעשיתן [במעשה הטוב] משא"כ במצוות השמעיות בהם אמרו שלא יאמר אי אפשי, ובהם אמרו דאדרבא כל הגדול מחבירו יצרו גדול, ולפום צערא אגרא. וכו'.

ולכאורה דבריו צ"ע, דמה שאמרו שלא יאמר אדם אי אפשי וודאי אין כוונתם דצריך לאהב בשר השקץ והעכבר, ואיך יאהבם אם בטבעו אינו נמשך אחריהם ואיך יאהב בשר החזיר אחר שלא טעמו מימיו, ואינו יודע טעמו כלל, אלא וודאי הביאור שלא יאמר מה שאינו אוכל הוא רק משום שאי אפשי [אם אינו אוהב] אלא אפשי ובורא עולם ציוה עלי, וא"כ א"ש טפי במצוות המובנות דנהי שצריך האדם להיות שלם בנפשו שלא יתאוה להם אבל כשמגיע למעשה צריך שיעשם משום שהוא רצון הבורא ולא משום שאין נפשו מחמדתן וכדפשוט, וכן כתב הח"א בכלל ס"ח סימן י"ח וז"ל "שיעשנה מיראה ואפילו מצוה המושכלת כמו צדקה וכיבוד אב וכו' שהם דברים שהשכל מחייב, לא יעשנה או יעזבנה משום שהשכל מחייב אלא יעשנה או יעזבנה עבור יראת ה' שהוא צוה ע"ז", עכ"ל, והביא מקור מתו"כ הנ"ל, ומנה החיי אדם דוקא מצוות המושכלות אף דבתו"כ מנויים שמעיות אבל ס"ל להח"א דלאו דוקא וכו' שעיקר החידוש במושכלות הביאם על זה, וצ"ע לדעת הרמב"ם.

ונראה דהרמב"ם לא ניחא ליה לפרש כן, דלכאורה צ"ע מאי קמ"ל רשב"ג אי איירי באדם שאילולא שלא היה רוצה לאכול החזיר מצד שאין נפשו מתאוה אליו היה אוכלו, אדם כזה הרי פרק עול מלכות שמים מעליו, ומאי קמ"ל שלא יאמר כן, ואם מי שאינו עושה מצד רצון ה' אלא גם אין נפשו חושקת מה עוון באיש ההוא ואם יש בו עוון הרי אין בידו לתקנו...

[ובדעת החיי אדם צ"ל דלא איירי כאן באופן כללי, דודאי איירי באדם שהוא מקיים כל מצות ה' בין אם אפשי בה בין שאין רצונו בה, אלא איירי בשעת מעשה כשיבוא לידו חזיר ולא יאכלנו אל יאמר אי אפשי בו אלא אדרבא יתבונן שאפילו אפשי בה ג"כ איני אוכלה משום רצון ה' ובזה יקיים המצוה באופן הנכון, ויותר שייך זה במצוות השכליות שמצוי שלא עושים, או עושים הדבר מצד השכל המחייב [מענטשליכקייט...] ואין

---

1. כת"י רבינו זצוק"ל, ולא נגענו כלל. ח"א הוא מימי חורפו בשנת תשכ"ו, ח"ב וח"ג הם מימי חורפו בשנת תשכ"ח, ונמסר לנו ע"י בני המשפחה שליט"א. במקומות שהיה קשה לפענח הכת"י, ציינו שלוש נקודות כזה: ...

2. ועין בהוספות. [א"ה, הוא במקו"א ולא נדפס כאן]

ר"א הכהן דויטש זצוק"ל

יחוד המעשה ...]

ועוד שגם לשון אל יאמר משמע ציווי, ולפי הנ"ל אינו אלא שלא רק בשביל זה [ואף למש"כ במאמר המוסגר אין הלשון מבואר כ"כ דאל יאמר משמע על עצם הרצון, אם כי לשון 'אל יאמר' משמע יותר כמו שכתבנו בח"א] ולכן הוא פירש "שהם צוו לאדם להיות מתאוה לעבירות", כלומר שלא יעמול אדם להפחית כח התאוה מצד עצמו אלא אדרבא ישאיר הכח כמו שהוא ואעפי"כ יפרוש מצד ציווי הבורא, ובזה עבודתו יותר מעלה והשכר יותר גדול "לפום צערא אגרא", וכל הגדול מחבירו יצרו גדול, כי אם לפי מה שהוא אדם, ועיין עליו. אבל מצוות המושכלות נהי שגם בהם מצד עצמו היה ראוי להיות כן, אבל רצון הבורא היות האדם שלם בנפשו ולכן מעלה יותר מי שאינו מתאוה, והמתאוה יעמול על עצמו עד שיגיע למדרגה הנ"ל. ולא עליה דברו ז"ל בתורת כהנים.

ועד"ז נראה בדברי רש"י והתלמידי רבינו יונה, דודאי יש לכל מצוה טעם אבל אנו אין לנו להחליט על מצוה מסויימת שהיא מטעם הרחמים וכדומה דאז ממילא יקטן הנסיון, וכשעושה המעשה יעשנה ממילא גם מצד הרחמים או טעם אחר, ורצון הבורא להטיל על ישראל חוק גזירותיו ולהודיע שהם עבדיו שומרי חוקותיו אף במצוות שיש לעכו"ם ושטן להשיב עליהם, ואעפי"כ עושין משום רצון הבורא, ועוד שבמצווה כזו היצר גדול כמו שפירש רש"י, ובכ"ז עושין. ונהי שמותר ליתן טעם במצוות וכמו שעשו הראשונים [אולי[3] רש"י פליג וצ"ע אבל ה[תלמידי] רבינו יונה וודאי מודה] וכמו שמוכח מרש"י שפירש בתפילתו כן יגיעו רחמיך משמע הא סתם לא, וכמו שכתב התוי"ט, י"ל משום שהוא חלק בתורה להשיג טעמי המצוה לפי כוחינו וכמו שהאריך הרמב"ם שראוי לעשות כן, אבל להחליט שמשום רחמים לא ועיין עליו. ושו"ר במהרש"א בחידושי אגדות מש"כ בזה וע"ש שדבריו ממש כעין דברינו.

ועתה ראיתי בעיון יעקב שנקט שכוונת רש"י כהרמב"ם, וצל"ע שאין לשונו מוכח כן, ומ"מ בתלמידי רבינו יונה וודאי אין כוונתו כדברי הרמב"ם וכמו שדייקנו לעיל, אלא הם כמש"כ, וכמש"כ המהרש"א מדנפשיה ולא ביאר כן ברש"י, וצ"ע.

ובמה שהערנו לעיל לדעת הרמב"ן והרמב"ם בהלכות מה עוון בדבר שיש לשתקו. עתה ראיתי שהביאור פשוט, דכיוון שהם ס"ל במוחלט שאינו מצד הרחמים, א"כ נמצא שאומר להיפך שאומר כמו שריחמת על קן ציפור כן תרחם עלינו, והאמת שאין קן ציפור מצד הרחמים כלל, ולפי"ז פשוט שהוא רק בתפילה, אבל לא בתפילה מה לי אם יטעה בזה כיוון שעקר הדבר אמת שרחמי הקב"ה על כל בריותיו ורחמיו על כל מעשיו, אלא שכאן אינו משום זה וכמו שפירש הרמב"ן. וצ"ע על התוי"ט שתמה אף על הרמב"ם וכתב כנ"ל, וצ"ע. וע"ע בפיה"מ להרמב"ם שמפורש כדברי הרמב"ן, [אך לשונו ... שאין להם טעם מבואר היטב כפימש"כ].

ועל דרך מש"כ בדברי רש"י יש לישב דברי החיי אדם, דלכאורה צ"ע לפי ביאורו בתורת כהנים אדרבא היה לה להבריייתא למנות המושכלות ולמה מנתה שמעיות, ולפי הנ"ל י"ל דהוא ס"ל שאין הכוונה אי אפשי בטבע, אלא הכוונה במי שישיג איזה שהוא טעם מושכל באלו המצוות אל יאמר בשעת מעשה אני פורש משום אותו הטעם, אלא משום רצון ה', כנ"ל במושכלות.

ובענין זה יש עוד אריכות דברים, ובגדרי הענין, ועיין בנפש החיים סוף שער הראשון מש"כ בזה, ופשוט דכל הדברים בט' על' מל' או על' שאי במ' המ' אבל ת' וכיו"ב שאני ודו"ק.

סליק בס"ד

[4]בדברי הרמב"ם שמונה פרקים (ח"ג)

כתב הרמב"ם בח' פרקים פרק ו' וז"ל: 'אמרו הפילוסופים, שהמושל בנפשו, אף על פי שיעשה המעשים המעולים - הרי הוא עושה הטובות והוא מתאוה למעשי הרעות ומשתוקק להם, והוא ניפתל עם יצרו, ומתנגד במעשהו למה שיעירוהו אליו כוחו ותאוותו ותכונת נפשו, והוא עושה הטובות והוא מצטער בעשייתן. אבל המעולה - הרי הוא נמשך במעשהו אחר מה שיעירוהו אליו תאוותו ותכונתו, ויעשה הטובות והוא מתאוה ומשתוקק להן. ובהסכמה מן הפילוסופים, שהמעולה יותר טוב ויותר שלם מן המושל בנפשו. אבל, אמרו, אפשר שיעמוד המושל בנפשו במקום שהמעולה עומד בהרבה מן הדברים, ומדרגתו פחותה בהכרח, להיותו מתאוה לפועל הרע, ואף על פי שלא יפעלהו, אבל תשוקתו לו היא תכונה רעה בנפש. וכבר אמר שלמה כיוצא בזה (משלי כא, י) נפש רשע איוותה רע'.

[בדבריו הק' נראה, לא שהמושל בנפשו יקרא רשע דזה ודאי אינו, וכמו שתמה ע"ד הרמב"ם בספר הברית, אלא דשלמה מנה "איותה רע" בתור תכונת נפש הרשע, ואם המושל בנפשו עדיף אדרבא הצדיק אף הוא שואף לרע וזוהי מעלתו ...]

'ואמר בשמחת המעולה במעשה הטובות, והצטער מי שאינו מעולה בעשייתן, זה המאמר (משלי כא, טו) שמחה לצדיק עשות משפט, ומחתה לפועלי און'.

[כנ"ל, אלא דקצת צ"ע דסוף סוף אף המושל בנפשו בפועל שמח במעשה הטוב והבן, אלא י"ל דלשון שמחה מורה על שלילת כל צער שהוא, ואולי עיקר כוונתו מסופיה דקרא].

'הרי זה מה שייראה מדברי התורה, המתאים למה שזכרוהו הפילוסופים. וכאשר חקרנו אחר דברי החכמים בזה הענין, מצאנו להם, שהמתאווה לעבירות ומשתוקק להן - יותר טוב ויותר שלם מאשר לא יתאווה להן ולא יצטער בהנחתן. עד שאמרו, שכל מה שיהיה האדם יותר טוב ויותר שלם - יהיו תשוקתו לעבירות וצערו בהנחתן יותר חזקים, והביאו בזה מעשיות, ואמרו: "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו". לא די בזה, אלא שאמרו כי שכר המושל בנפשו גדול כפי שעור צערו במושלו בנפשו, ואמרו: לפום צערא אגרא. ויתר על כן, שהם ציוו שיהיה האדם מושל בנפשו, והזהירו מלומר: אני בטבעי איני מתאווה לזאת העבירה, ואפילו לא אסרתה התורה, והוא אומרם: רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר בחלב, אי אפשי ללבוש שעטנז, אי אפשי לבוא ע ל הערוה, אלא אפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי'.

'ולפי המובן מפשטי שני הדברים בתחילת המחשבה, הרי שני המאמרים סותרים זה את זה. ואין הדבר כן, אלא שניהם אמת, ואין ביניהם מחלוקת כלל. וזה, שהרעות אשר הן אצל הפילוסופים רעות - הן אשר אמרו שמי שלא יתאווה להן יותר טוב ממי שיתאווה להן וימשול בנפשו מהן, והם הדברים המפורסמים אצל בני האדם כולם שהם רעות, כשפיכות דמים, וגניבה, וגזל, והונאה, והזק למי שלא הרע, וגמול רע למיטיב, וזלזול הורים, וכיוצא באלה. והן המצוות אשר יאמרו עליהן החכמים עליהם השלום: דברים שאלמלי לא נכתבו ראויים היו לכותבן, ויקראון קצת חכמינו האחרונים אשר חלו חולי המדברים: המצוות השכליות. ואין ספק כי הנפש אשר תתאווה לדבר מהם ותשתוקק אליו - היא נפש חסירה, וכי הנפש המעולה לא תתאווה לדבר מאלה הרעות כלל, ולא תצטער בהימנעה מהן. אבל הדברים אשר אמרו החכמים שהמושל בנפשו מהם יותר טוב ושכרו יותר גדול - הן המצוות השמעיות, וזה נכון, כי אלמלא התורה לא היו רעות כלל, ולפיכך אמרו שצריך האדם להניח נפשו על אהבתם, ולא ישים מונעו מהם אלא התורה'.

'והתבונן בחכמתם, עליהם השלום, ובמה המשילו. שהוא לא אמר: לא יאמר אדם אי אפשי להרוג את הנפש, אי אפשי לגנוב, אי אפשי לכזב, אלא אפשי ומה וכו'; ואמנם הביא דברים כולם שימעיים: בשר בחלב, ולבישת שעטנז ועריות. ואלה המצוות וכיוצא בהן הן אשר יקראן ה': חוקותי, אמרו: חוקים שחקקתי לך ואין לך רשות להרהר בהם, ואומות העולם משיבין עליהן, והשטן מקטרג עליהן, כגון פרה אדומה ושעיר המשתלח וכו'. ואותן אשר קראון האחרונים שכליות - ייקראו: מצוות, כמו שבארו החכמים', עכ"ל.

והנה הקשו על דברי הרמב"ם דאם אינו מתאוה לעבירות כלל א"כ צדיק מה פעל וודאי עדיף מי שבטבעו מתאוה וגבר על יצרו, וכו', אמנם באמת נראה דלק"מ, דהרמב"ם לא דיבר כלל על מעלת האדם בהתגברות יצרו ובעבודת ד', אלא על שלימות האדם מיהו האדם השלם, ואיזהו התכלית הנרצה לבן אדם וזה מי שבטבע לא יתאוה לרצוח ולגנוב משום שהוא מרחקו לרוע ענינם עדיף, והגע עצמך, מי שעמל ויגע ברדיפתו אחר מצות אתרוג ולא עלה בידו אלא אתרוג שאינו מהודר, וחבירו לא יגע, [ואולי אף אם היה צריך לטרוח לא היה מקיים המצוה כלל] ועלה בידו בהיסח הדעת אתרוג הדר, הנה ודאי במעלת האדם כעובד ה', וכן אפילו בקבלת שכר [לפום צערא וכו'] עדיף הראשון, אבל מצות אתרוג קיים ביתר שלימות השני, וכיו"ב במידות שנצטוינו בדרך משל להסיר מלבנו מדת האכזריות, ואחד נולד רחמן בטבע, והב' נולד אכזרי וכל ימיו טרח להסיר מדה זו מלבו ולא עלתה בידו בשלימות וודאי שכרו מרובה, וגדולה מידת עבודתו משל חבירו, אבל אדם שלם במדה זו נקרא לחבירו. והוא התכלית הנרצה, [אלא שאם בא לו בטבע ממש ...]

כן הדבר הזה בדברי הרמב"ם, וודאי מודה הרמב"ם שלא ישובח מי שנולד במצב זה, והאדם אשר לו יאתה תהילה, הוא מי שנולד בטבע רע, וטרח עד שהגיע בגדר טבע שני למדרגת החסיד, אבל זה אין לו ענין לשאלה עליה דן הרמב"ם. והדברים פשוטים.

אכן, הנה בגדר מי שאינו מתאוה לפעולות הרעות יתכנו שלשה אופנים. הא' מי שאין לו התאוה הטבעית לענין זה. [ויצוייר זה גם במצוות השמעיות] ואדם זה אם כי לא יגונה גם לא ישובח עבור זה. הב' מי שיש לו הערה שכלית חזקה לגנות ענין הרציחה והגזל עד כדי שהדבר מגונה בעיניו וסולד מזה, ולכן לא יתאוה כלל לרצוח ולגנוב. הג' מי שמוחלט אצלו שלא יגנוב אם תהיה ההחלטה חזקה הנה לא יתאוה אליה כלל, וכפי שידוע לכל אחד מעצמו, וכמבואר בדברי האבן עזרא המפורסמים בענין לא תחמוד, שאין הכפרי מתאוה לבת מלך אחר שיודע שלא יגיע למילוי תאותו בשום פנים.

והנה האופן הג' וודאי ששייך גם במצוות השמעיות ועל כרחך שלא עליו דן הרמב"ם. [ונהי נמי דהתם הוא משום הצווי מ"מ מאי נפק"מ ואדרבא וכו'.] אמנם האופן הב' שייך רק במצוות שדעת בנ"א מסכימה עליהם, לכאורה זו כוונת הר"מ.

אבל הדברים צ"ע דנהי נמי דל"ש בכה"ג ממש, מ"מ עצם החלוקה בין צדיק וחסיד שייכת גם בשמעיות דמי שיש לו תשוקה לעבודת הבורא לא יתאוה כלל לרעות, ואדרבא הוא שמח בעשית הטוב, ומגנה הרע וסולד הימנו באשר אינו רצון הבורא כדפשוט, ואדם זה אינו מרגיש כלל משיכה לכל דבר שהוא נגד הרצון. [אמנם מה שהביא ספר הברית מספר שערי קדושה להר"ח ויטאל בחילוק שבין צדיק לחסיד ע"ש, נראה שכוונתו לחלק הג' שכתבנו]. והיה לו להר"מ לפרש. ואדרבא כמש"כ לעיל, אף במצוות השכליות, וודאי יודה הרמב"ם דבשעת מעשה ראוי להתעלם מחלק השכל ולעשותו רק משום שהוא רצון הבורא, [ויתר על כן כמו שהעיר הגר"ח שמואלביץ שליט"א דכאשר יאמרו לאדם אל תאכל דבר זה משום שהוא סם המות וגם אינו טעים לחיך, וודאי שלא יאכלנו משום שהוא סם המות ולא תהי בנפשו שום הרגשה שלא לאכלו משום שאינו טעים, ודוק.] ולא איירי הר"מ רק 'בכח' וכמש"כ שם.

והנראה, דהרמב"ם לא כיוון כלל לאחד מג' אופנים אלה, דהכא באמת אין הביאור שאין נפשו מתאוה לפעולות הרעות ואדרבא כל הגדול וכו', אלא שאין התאוה יוצאת מן הכח אל הפועל [היינו שאינו מרגיש בה] אחר שיש לו סיבה שגדולה הימנה מכמה לדחות פעולה זו. וכוונת הרמב"ם היא לתאות רציחה מצד עצמה שיש לאכזר המשיכה לרצוח כמו שיש לכל אדם תאוה לעניני עריות שהם הנאה לו, וכן בגזילה, והיפוכן במעשה הטוב, וע"ז כתב הרמב"ם דאדם שלם אינו מתאוה כלל למעשה רע שהשכל מסכים שהוא רע ובזה החילוק בין מצוות שמעיות לאלו. ודוק.

ומ"מ כמש"כ גם במצוות שמעיות יש גדר שאינו מתאוה אליהם כדברי הר"ח בשערי קדושה. ולפי"ז מש"כ הר"מ דלפום צערא אגרא שהצדיק מצטער בעשית הטוב במצוות שמעיות היינו בתחילת העבודה כדפשוט.

פרסום ראשון מכת"י

3. וכ"מ מלשונו לא לרחמים יעשה אלא גזירות מלך הם, ודוק מינה שאין כלל לומר כן, וי"ל.

4. בח"ג האותיות הבלתי מודגשות הם לשון הרמב"ם בשמונה פרקים, ורק האותיות המודגשות הם מכת"י רבינו.

המשך מעמוד 2

אתם תקבלו על עצמכם בנדר...

סיפר אחד מתלמידיו שבתקופה שהחלו לפנות אליו בענייני הציבור, ותוך כדי השיחה בלימוד נאלץ להשיב לשיחות טלפון רבות של אנשים גדולים ונכבדים, הפטיר רבינו לעברם: "אתם תקבלו על עצמכם בנדר". לשאלתם מה נקבל בנדר? פירש: לא להתעסק בצרכי ציבור!

באותו מעמד סיפר שלפני עשרות שנים היה רב חרדי פולני שהיה הולך להשתתף בדיוני הקונגרס הציוני וכתוצאה מהשתתפותו יצאו תקלות. והנה בכל כינוס של קונגרס, כאשר ראה שאין לו השפעה, היה אומר כי בפעם הבאה לא ילך. אבל גם בפעם הבאה הלך, ואז אמר שוב שלא היה עליו ללכת, וזו הפעם האחרונה שהוא משתתף, וחזר חלילה. אמר על כך **מרן החזו"א זיע"א**, שאם היה אותו רב מקבל על עצמו בנדר שיותר לא ילך, לא היו מצליחים לשכנע אותו ללכת פעם נוספת.

ובאהבתו את התורה עד כלות, אמר רבינו על עצמו אף הוא שאילו היה הוא מקבל על עצמו בנדר שלא לעסוק בצרכי ציבור - לא היה נכנס כלל למשא הציבור והיה יכול להמשיך ללמוד בשקט.

כל אימת שנאלץ להשיב לטלפון באמצע הלימוד, היה מגיב באנחה או במבע פנים של אדם שחרב עליו עולמו...

פעמים רבות הבחינו שהוא שרוי בעייפות ואפיסת כוחות, לאחר לילות חסרי שינה וכדומה. מסוגל היה להירדם באמצע הארוחה, תנומה שארכה דקות ספורות בלבד, אולם בלימוד - מעידים התלמידים - מעולם לא ראינו אותו נרדם! התורה המזרימה חמצן ואויר נשימה מעוררת אותו.

לימוד הגמרא בעצמה

שח **רבי יצחק ישראלזון**: כאשר רבינו היה מדבר על לימוד "דפ"ת", היתה נשקפת מפניו ערגה מיוחדת. פעם אמר שהיום כמעט ולא מוצאים כאלו שלומדים ונהנים מעצם הלימוד, ובהקשר לכך סיפר שזכור הוא שני אנשים זקנים שהתגוררו במקום פלוני, שהיה רואה את שניהם בהליכתו ברחוב, כיצד הם יושבים יחד במרפסת הבית ולומדים בהונגרית, והוא - רבינו בעצמו - היה נהנה מאד להקשיב אל קול לימודם מפני שהבין הונגרית, והיה נהנה לשמוע איך שהם לומדים גמרא בפשט בלי פלפולים ובלי לומדות, בחשק גדול ובהתלהבות, וכאשר רבינו תיאר את המחזה באריכות לפנינו, התרגש והתלהב מאד תוך כדי תנועות ידיים וגוף. וכמדומה שהיו עיניו לחות מעט בשעה שסיפר זאת...!

לגיונות של תלמידים בחותם כהן גדול

במשך כיובל שנים זכה להעמיד אלפי תלמידים כבנים. תלמידיו ותלמידי תלמידיו היו קשורים אליו בעבותות אהבה עד לאין שיעור. טובי הכשרונות ינקו מבאר תורתו הבלתי נדלה בכל מקצועות התורה, והוא השיב להם אהבה בכפליים. יושב היה עם תלמידיו באופן בלתי אמצעי בענוות חן כשווה בין שווים, לימדם והדריכם במאור פנים. רבים מתלמידיו משמשים כראשי ישיבות ומרביצי תורה מופלגים בכל העולם.

דורות של תלמידים ניכרים וחתומים בחותמו המיוחד, כאשר רבינו מהווה דמות של שלימות בכל העניינים, בעומק ובבהירות בכל חלקי התורה, בהנהגה ובמעש, בנקיות וזהירות, ביראת חטא ובענווה, מתוך דעת וחכמה.

כאשר נשאל פעם מדוע אינו "מורה הוראה", השיב: לא למדתי את האחרונים כסדרן. כשהוסיפו ואמרו לו כי אדרבה, עדיין לא מאוחר... הגיב: היום כל זמן מיותר שיש לי - מסור הוא לתלמידים!

ה"חברותות"

משחר נעוריו נהג רבינו לשבת וללמוד בחברותא בסלון ביתו. ימים ולילות לא היה זז מהגמרא בעומק העיון, וכל השכנים היו חוזים במראה המופלא של גאון עולם יושב והוגה בתורתו, חלונות הבית פתוחים והוא שרוי בעולמות העליונים.

סדר החברותות היה קפדני והיה מקפיד על כך ביותר, ואף צרכי ציבור דחופים לא היה מסכים להכניס על חשבון החברותות.

החברותא הראשון מידי בוקר לאחר השעה 9:00 בבוקר היה **רבי אלימלך פירר** עמו למד במשך עשרות שנים עניינים חמורים שבש"ס והרבה ממקצועות התורה. בזמנים אלו היה גם מתגלה בטובו כאשר כמעט מידי יום ביומו היה מטפל בשליחויות רפואיות שונות ודחופות, ומשיב תשובה לשואלים בפירוט וחוזר חלילה ועוזר בכך לאלפים רבים של בקשות עזרה שונות, והכל נעשה בענוות חן ולא היה מבין כלל מדוע מודים לו, והיה מתבטא כאשר היה מטפל בתיקים רפואיים: "לא לי צריך להודות. צריך להודות לרב פירר..." את החברותא עם הרב פירר המשיך עד לאחרונה ממש, בתמצית כוחותיו ונשמתו כפשוטו, כאשר גופו לא נשמע לו כלל וכל תנועה היתה כרוכה בייסורי גוף נוראים.

לאחר מכן הרב פירר היה הולך בסביבות השעה 10:30 בבוקר, היה מתכונן לשיעור בישיבה שנמסר בשעה 12, ובזמנים בהם לא היה שיעור בישיבה היה קובע חבורה מיוחדת לשעה זו עד לאיזור השעה 2 בצהרים. במשך שעות הצהרים היו אלו השעות היחידות ביממה בהם היה מטפל בענייני ציבור ובנושאים אישיים, כאשר בשעות אלו היה גם קבלת הקהל בהם היה מקבל בסבלנות ומאור פנים את השוחרים לפתחו.

לאחר השעה 16:00 אחה"צ החלו להגיע חבורות של חברותות אברכים ובחורים, אשר התחלפו מידי כשעתיים עד לשעה 1:30 בלילה, כאשר לעיתים תכופות היה ממשיך ללמוד עם החברותא בלילה אף לשעה 2 בלילה ומעבר לכך.

מספר מקורבו **רבי אברהם צוקר**: בזמן סערה ציבורית ובלבול גדול, נועדתי לשיחה עם ת"ח חשוב, ופקפק קצת על רבינו, ואנכי סיפרתי לו על סדר יומו שבן אנוש אינו יכול להבין זאת.

כל שעתים-שלוש להחליף נושא בלימוד עם טובי הבחורים והאברכים, וחלקם היו חברותא של פעם בשבוע. וכך מידי יום מהשעה 4 עד השעה 2 בלילה, יושב רבינו ומחליף, ושוב מחליף, ושוב, והכל בכובד ראש. קבוצות אלו משקיעים בנושאים אלו את מיטב שעות יומם, והוא יושב איתם יום יום, שעה שעה.

אותו ת"ח עקב במשך כמה ימים מחוץ לחלון ביתו של רבינו, ואמר לי כי אינו מאמין למה שראו עיניו, ומיני אז השתנתה דעתו.

חברותא כ'תמורה'

היו גם חברותות לפרקים, להלן דוגמא מעניינת ומרגשת; היה בחור יתום מרעננה שרצה ללכת מבית הספר למוסד דתי לאומי, ולא עזרו כל הדיבורים שדיברו איתו. רבו של אותו נער הביא אותו לרבינו והוא ישב עמו למעלה משעה והסביר לו שללכת לשם זה אומר להיות חילוני. צריך להישאר בעולם הישיבות, לא בשביל להפוך לאברך אלא בשביל שישאר יהודי כי זה התיבת נח בדור שלנו. דמעות ירדו מעיניו עד שהבחור הבטיח לו שילך לישיבה קדושה, ובתמורה רבינו ילמד עמו מידי ראש חודש. ואכן חברותא מיוחדת נקבעה עמו מידי ראש חודש בשעות הצהרים.

בכל התורה כולה

זכורני, מתאר ומסכם תלמידו **רבי יהודה גרטנר**, כשעשינו את הטבלא של החברותות פעם ראשונה, זה היה בערך 40 חברותות בשבוע! כל בוקר מיד לאחר שחרית חברותא. בצהריים אם אין שיעור - עוד חברותא. אחרי זה מ-4:00 אחה"צ עד 2:00 בלילה, לימוד רצוף בחברותות שהתחלפו בזה אחר זה. גם כשנצרך לצאת לשמחות, היה מחשב בדקדוק שזה יהיה 10 דקות על חשבון כל חברותא. הכל היה מחושב על הדקות.

גם ימי שישי ושבת קודש היה עמוס בכל שעות היום בחברותות. ביום שישי מ-9:00 בבוקר עד סמוך לכניסת שבת. לא היה לרבינו זמן קבוע ללכת למקוה, אלא אם חברותא אחד היה מאחר היה באותו זמן הולך למקוה, ואם כולם באו בזמן היה הולך סמוך להדלקת נרות ממש. אחר כך, בליל שבת אחרי הסעודה. בשבת קודש בבוקר היו תקופות שהיה לו חברותא לפני הסעודה, וגם חברותא אחר הסעודה. ואחר כך חברותות עד מנחה קטנה. ולאחר מכן במוצ"ש מעמד מסירת החבורה הכללית לבני הישיבה, ולאחר מכן חברותא עד קרוב ל2:00 בלילה ולמחרת חוזר על עצמו הסדר השבועי. מושגים של התמדה.

מידי כשעתיים היה על שולחנו של רבינו תכנית 'פינוי-בינוי' בסלון הקט הזה. כל הספרים של ערכין נכנסו לארונות הספרים, והחלו אט אט להיערם הראשונים על מסכת 'יבמות', ולאחריהם 'בכורות', 'זבחים', 'שבועות', 'בבא קמא', 'בבא בתרא', 'נזיר', שולחן ערוך הלכות גזילה, 'ריבית', ומסכת זרעים, וכו' וכו'... היקף מבהיל שלא ניתן כלל לסכם עלי גליון.

בחישוב מהיר במסגרת ה'חברותות' בלבד, נלמדו שם כ-עשרים נושאים הלוך ושוב בכל מקצועות התורה מידי שבוע.

היה זה מחזה נוראי. אדם מבחוץ שהיה נכנס לבית חשש כי אחד מארונות הבית התפרק ונשבר, השולחן עמוס וגדוש בעשרות ספרים זה על גבי זה, חלקם פתוחים וחלקם סגורים.

הספרים בדרך כלל הוחזרו אחר כבוד על ידי ספר התורה החי שפשוט לא היה מסוגל 'להשתמש' בתלמידיו.

היתה את הקבוצה של פעם בשבוע, והיתה של פעמיים בשבוע, והיו את אלו שבאו בכל יום ויום, והיו את החברותות של הקיץ ושל החורף. מערכת שלמה ומסועפת שאדם מן הישוב רק מסתכל ומתבונן בה, מיד מקבל סחרחורת.

הקבוצה הזאת באים 5 אברכים, הקבוצה שלאחריה ארבעה בחורים, החברותא לאחר מכן הוא יחידי, ולאחריו באים 2 אברכים מירושלים מזה שנים ארוכות, ועוד ועוד...

ויש את החברותא של ליל שישי עד הנץ החמה, וימי שישי הקדושים שבהם היה מתחיל השכם בבוקר ללמוד עם החברותות עד שעה וחצי לפני שקיעת החמה, בקיץ ובחורף, ברציפות נוראה ודבקות כחד מגאוני קמאי.

וכאשר רבינו נתקל בקושיא, בהערה או הארה בדברי רש"י ותוס', היה פחד וחרדה בסלון הבית. הוא מתרומם מכסאו, ומתחיל ללכת אנא ואנא, נתקל בחפצים, מזיז את הכסא, נתקל בקיר ובארון, נוטה לחדרים הפנימיים של הבית, 'חורש' את הבית הלוך וחזור, רבע שעה, עשרים דקות, חצי שעה ושעה.

בזמן הזה היה אסור לפצות פה. מוחו הגאוני עובר כעת על כל לשונות רש"י שבש"ס או על כל הרמב"ן מקצה לקצה, אלא אם כן היה תירוץ אמיתי שהיה מיישב את הקושיא. ולפעמים פתאום מתחילים החברותות לשמוע את רבינו מדבר תוך כדי הילוכו בחדר הפנימי, אז בהתחלה חשבו עוד שמשוחח עם בני הבית, לאחר מכן הבינו כי הוא מתחיל לדבר אתם בעודו במרפסת של החדר הפנימי, הוא אולי מצא ישוב לקושיא, אולי יש כאן דרך שמתחילה להאיר לו בנבכי התוס'... והחברותא היה צריך להיצמד לדלת הפנימית, לא לפספס אם רבינו יתחיל לפתע לדבר...

זה היה פלאי פלאים. כל חברותא, כל קבוצה, כאשר הם מגיעים מתיישבים ומנסים להיזכר היכן אחזו בפעם הקודמת שלמדו, אבל רבינו זצ"ל כבר מתחיל בדיוק, אבל בדיוק מאותה הנקודה שבה פסקו בפעם הקודמת.

"לפי הדיוק וההערה בתירוץ השני של תוס' שאמרתם, אפשר ליישב את לשון התוס' בבכורות, ויש לפרוך..." והם, זעים על כיסאותיהם בחוסר נוחות, הם עדיין 'מתאקלמים' על הגמרא, ורבינו כבר שוצף במעיין הבלתי נדלה, מתעלה לשמי שמים.

"אם היו בני אדם מרגישין במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה...."!

כמה פעמים באמצע חתונה הוא מזהה את אחד מתלמידיו ורץ אליו, שוכח מהנעשה סביבו: "מה ששאלת אולי מישהו על פי דברי הרמב"ן במרובה..." הפעם האחרונה שהם למדו היה לפני שבוע, התלמיד כבר בקושי זוכר מה הוא שאל, אבל אצל רבינו הקושיא בערה בכל עצמותיו, זה פשוט פרץ ממנו כסנה בוער.

והם עושים לו 'טובה' שהם מגיעים ללמוד עמו, ואם הוא מאחר ב-2 דקות הוא מתנצל ומתנצל, ואם הוא נאלץ לבטל הוא טורח להתקשר ו'להסביר' את עצמו: "יש חתונה שמחותבתי לנסוע", ואח"כ שוב מתנצל בפעם הבאה.

והם מסבירים לו כי הזכות היא שלהם בכל רגע ורגע להיות פה בין כתלי הבית המרומם הזה, והוא, אינו מבין על איזה זכות הם מדברים...

ישר כמו שעשאו אלוקים

מעשה ב**האדמו"ר מקוצק זיע"א** שיום אחד פגש בו אחד מבני גילו, שבעבר ישב לצידו בספסל הלימודים. שאל אותו אדם את הרבי: הרי שנינו למדנו יחד, גדלנו יחד, איך זה שהרבי יצא מה שהוא יצא, ואני נותרתי בסך הכל 'איש פשוט'?

אמר לו הרבי: וכי אתה 'איש פשוט'? לא כן! אני הוא האיש הפשוט! כך יהודי פשוט צריך להיראות!

רבינו זצ"ל היה נראה כאיש פשוט, לא הילך בגדולות ובנפלאות, אבל דבר אחד אהב מאד, מאד מאד אהב. **ללמוד תורה!**

על אף כל גדלותו ורוממותו, התנהג והתנהל בכל תהלוכותיו כאיש פשוט ללא גינוני כבוד וכדו'.

הוא קם בבוקר עם התורה, הלך ברחוב עם התורה, חזר עם התורה, נסע באוטובוס עם התורה, אכל או לא אכל... עם התורה, ישן או לא ישן... עם התורה, הכל היה עם התורה.

לרגע אחד הם לא נפרדו. הוא לא ראה בכך איזה דבר מיוחד. הוא פשוט כל כך אהב את התורה, עד שלא הכיר ולא רצה להכיר שום דבר אחר.

ודוקא משום שהוא בסך הכל 'אהב ללמוד', הוא לא חיפש שום דבר, לא איזו הברקה מיוחדת שתבנה איזה 'שיעור מפוצץ', ולא איזה נוסח מחודש ומעורפל. זה לא נגע אליו. הוא בסך הכל רצה להבין כל שורה של גמרא, כל שורה ברש"י, כל מילה בתוספות וברשב"א, כל צליל ניגון העולה מתוך דברי הרמב"ן, והיה מתענג וחוזר על

המשך בעמוד 7

כך שוב ושוב בנסיון להגיע לחקר האמת. זה כל מה שהוא חיפש כי זה מה שהוא אהב. אהב מאד. מאד מאד.

הוא היה כולו כ'קפיץ' דרוך. מעולם לא נח ולא שקט, הלך הלוך וחזור בנסיון להשיג עוד איזה 'פירור' תורה, לדקדק היטב בעוד משפט של 'ראשון'. היה נראה כאילו משאית עמוסה שטרות כסף עברה ברחוב ופרקה את כל תכולתה, והוא מקפץ ומתרוצץ אנה ואנה במגמה לגלות עוד שטר חבוי כאן ועוד שטר החבוי כאן, רץ מפה לשם, אולי מסתתר באיזו פינה עוד משהו. ולא, הוא לא בא לעשות כאן איזה 'מעשה גדלות'. זה פשוט מה שהוא אהב. אהבה רבה. מאד.

והיה אותו האיש מתהלך בדרכים עם תורתו האהובה, והמשיך כך גם כאשר החל להרביץ תורה לתלמידים והתפרסם שמו בשער בת רבים, והוא ידע היטב מכך, אך זה לא נגע אליו כלל. הוא נשאר פשוט כמו שהיה. היה דומה לאיש שזכה בפייס בסכום עתק, שהוא מתהלך כמרחף על גבי הקרקע ואין הדבר נוגע אליו כלל אם אחרים יודעים מכך ומכירים בערכו. הוא היה עסוק בשלו. כשפגש איזה אדם, קטן כגדול, היה מאיר אליו פנים כחבר ומדבר עמו כאחד האדם. גם בחורים צעירים היו משוחחים עמו ולעתים הרגישו במחיצתו כ'חברים', מאחר ולא ראה בעצמו שום חשיבות מיוחדת. בסך הכל איש פשוט הוא, שאהב ואוהב ללמוד, וזה מה שהוא עושה כל היום והלילה, מה שהוא כל כך אוהב. ותו לא מידי.

ודוקא בגלל שזה היה ה'איש הפשוט' שבו, זה היה עמוק בפנים. זה היה עצם מעצמיותו. כי לא היה מעורב בזה שום רצון ושום דבר אחר, פשוט כי זה מה שהוא אהב מאד. כל כך אהב. וכאשר לימוד התורה היה עצם מעצמיו, במקום הפנימי ביותר, אזי נהפך כולו ל'אש של תורה' על כל המשתמע מכך. זה התבטא בתחומים רבים, אם בהפקרת עצמיותו באופן בלתי נתפס, בחסדים ובהטבה עד לאין שיעור וגבול באופן בלתי נתפס, וגם בחכמה נשגבה שהפליאה את כל רואיו. אבל הוא לכשעצמו נשאר כשהיה, 'האיש הפשוט', ש'בסך הכל' טרוד בלימודו כל הזמן כי זה מה שהוא אוהב, וזה מה שהקב"ה רוצה מ'יהודי פשוט'.

ואותה תורה שהתמזגה והתאחדה עם כל אשר לו בפנימיותו מנפש ועד בשר, הבעירה בו את אש עשיית רצון השי"ת בשלימות. וכך מדקדק היה מאוד בקיום המצוות בהפלגה עצומה באופן שאין לה אח ורע, מבלי שאף אחד ידע והכיר. מעט מן המעט התגלה כבדרך אגב מתוך מה שהיה משיח הוא עצמו לפי תומו, פשוט כי לא ראה בכך איזה דבר מיוחד. וכי רבותא היא שיהודי יעשה את המוטל עליו, מצוות ה' אלקיו?!

ולפעמים אותה תורה שהתאחדה והתמזגה בו בשלימות, לחשה באזניו כי כעת ביטולה זהו קיומה. או אז, בלא מעט כאב, סוגר היה את הגמרא שכה אהב, ויוצא לעשות רצון קונו. מי שאומר לפתוח הוא אף ציוה לעתים לסגור... לא, ה'סדר' לא נגמר. המוח הפורה ממשיך להגות משא ומתן וללחום את מלחמתה של תורה במלואה. קושיות ופירוקים, מהלכים וחשבונות. 'אני ישנה וליבי ער' - בתוככי הגמרא ה'סגורה' כביכול. אנוס הוא עתה במצוות קונו לצאת, וזה מה שצריך עתה לעשות. אין בכך כל משהו מיוחד. בכלל לא. זה מאד פשוט.

ולא היה הבדל אם היה צריך ללכת לחתונה כדי לרקוד עם החתן במרכז, או ללכת להתבזות בהשתדלויות שונות, לדפוק בבתים מסויימים כדי להזרק משם בבושת פנים, או לחילופין לדבר בפני רבבת אנשים הממתינים לבואו בכליון עיניים ובולעים בצמא כל מילה היוצאת מפיו. כל זה לא היה משנה בכלל, כי מה זה נוגע אליו כך או כך, הוא בסך הכל 'איש פשוט' שעושה מה שכעת ברגע זה עליו לעשות, ושוב חוזר אל תלמודו, אל הגמרא אשר כה אהב, מאד מאד.

עם הזמן יצא שמו כאדם הגדול בענקים, אשר כולם משחרים לפתחו וכל תיבה היוצאת מפיו תחרוץ גורלות. הוא ידע זאת היטב, אך זה לא נגע אליו כי-הוא-זה. מה לו ולכל ההמולה הזו סביב? הוא בסך הכל אוהב לעשות רצון השם, אוהב ללמוד את תורתו הקדושה. ועושה זאת. עושה ועושה. רץ ועושה.

יכול הוא לשבת עם מנהיגים ופרנסים, עם עשירים ובעלי השפעה, שכולם תולים בו עיניהם בהערצה, על מנת שיכריע בכח תורתו ויפסוק את פסקו. ובאותה נשימה הוא משוחח בחביבות עם בחור צעיר כדבר איש אל רעהו, ואומר לו בחיוכו ה'פשוט': "שאלת שאלה מצויינת, תודה רבה לך שהחכמת אותי, אני ממש שמח מכך". הוא לא ראה בזה סתירה, וגם לא איזה 'גדלות'. זה היה פשוט מאד. ממש פשוט.

וגם בעת שהכביד עליו חוליו ותכפו יסוריו עד למעלה ראש, עדיין היה עסוק בשלו כאשר היתה באמנה אתו מימים ימימה, מיום עמדו על דעתו. וגם דבר זה לא היה בו משהו מיוחד. שהלא כך הם דברי **הרמב"ם** (פ"א מתלמוד תורה ה"ח): "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין". הרמב"ם לא מדבר על איש בר מעלה מיוחד, אלא על האיש הפשוט, על **"כל איש מישראל"**. פשוט כל כך.

ובשכלו הגאוני והפשוט הוא לא הצליח להבין בשום אופן, כיצד יעמדו לאחר פטירתו ויספידוהו בכל מיני שבחים, בעוד שהוא בסך הכל 'איש פשוט', והוא לא מבין מה יש כאן לדבר, ולכן הוא מאד מבקש, וגם דורש, שלא יספידוהו, כי הוא מכיר את עצמו היטב ואין בו שום דבר מיוחד. ממש ממש פשוט.

ויענו כל העם ויאמרו: אכן זהו 'איש פשוט', פשוט מאד. עוד לא שמענו כזה 'פאשטע פשט' בפסוק 'האלקים עשה את האדם ישר'. ישר וחלק. פשוט בתכלית. הכי פשוט שיש.

במעלות המדות

'כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבירו אם דל ואם עשיר, וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם' (לשון רבינו יונה ז"ל בספר "שערי תשובה" שער ג' סימן י"ג). - דברים אלו של **רבינו יונה** ז"ל היו שגורים על לשונו של רבינו.

כידוע, לכן תלמידי חכמים נקראים "חברים", 'כי חברתם זה לזה חברה נאמנה כי היא חברה לשם שמים' (לשון **הרמב"ם** בפירוש המשניות דמאי פ"ב מ"ג). גם אחד ממעלות הנדרשות מהדיין היא **"יחברתן טובה"** (רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ב ה"ז). ועיין בבא בתרא (עה, א): 'אין חברים אלא תלמידי חכמים', וע"ש במהרש"א. ובמסכת דרך ארץ זוטא (פרק ד'): 'תלמידי חכמים **נאים בחבורה**'.

אצל רבינו הרגישו זאת בחוש, כל אחד ובכל עת. כל מי שבא אליו היה מרגיש שיש לו את כל הזמן שבעולם בשבילך. בכזו מאור פנים ובכזו חביבות וסבלנות, גם למי שאינו מכיר.

מפי אחד מתלמידיו: עם שקיעותו העצומה בתורה הקדושה, היה שם לב לתת הרגשה טובה למי שלידו, וכך כשבאמצע המשא ומתן בלימוד שנמשך זמן רב ניגש להביא לעצמו כוס מים, הרי שבאופן טבעי הביא שתי כוסות גם לו וגם לשואל שהיה בחור צעיר. כשבאתי אליו פעם לדבר בלימוד בלי לתאם מראש והוא היה צריך ללכת לעזור לאביו שהיה גר בשכנותו, הוא ראה צורך להתנצל ולהסביר למה אינו יכול בעוד שאני הרגשתי לא נעים שבכלל הפרעתי בלי לתאם. זכורני שבעת חתונת אחד מצאצאיו כשעשו מעגל גדול של תלמידיו, הקפיד להעביר את עיניו על כל המשתתפים, שהרי באופן טבעי לא היה שם לב למה שסביבו, והרי הם טרחו לבוא וצריך להכיר להם טובה [הגם שהחתונה היתה בבני ברק לא רחוק מהישיבה].

במידותיו הנאצלות דאג כל דבר לעשות בעצמו ולא להטריח אחרים. תמיד כשלמדנו עמו או כשדיברנו עמו בלימוד והיה נצרך לעיין בספרים, אזי באופן קבוע היה רץ להוציא ספר מהארון, וגם אם הספר היה נמצא בסוף החדר תמיד היה רץ להביא בעצמו, אלא אם כן היינו מצליחים לזהות בעצמנו את הספר ולהגישו לו לפני שהיה קם.

שח על כך **מרן עמוד ההוראה הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א**:

המידות שלו וההנהגה בבין אדם לחבירו שלו, היו משהו מיוחד. הוא עשה וניווט הכל בחכמה מופלאה. גם צוואתו שלא להספידו, בוודאי שאחד מהטעמים שלו בהוראה זו היה מפני שחשש לפגיעה באחרים. וכל זה הגיע מכוח עמל התורה. אמרו לי אלו שליוו אותו בצעירותו לפני כארבעים שנה, שכבר אז לא יכלו לדבר איתו דבר בענייניים אחרים, רק בדברי תורה.

לא היה מסוגל להכביד על זולתו

נגד טבעו היה להעיר אפילו על דבר שסבר שהוא עוולה, ואפילו להעמיד על מקומו מי ששיקרו ביודעין או שדיבר עמו שלום בפיו ורעה בלבבו, ולא היה מסוגל להכביד על זולתו. מוסר תלמידו **רבי אריה לייב גריינמן: חתנו שליט"א** סיפר שמעולם לא שאל אותו במה עוסק עכשיו בלימוד אלא אם הציג זאת מעצמו, ורק פעם אחת יוצאת דופן כשיצא מביה"ח לשאוף אויר לאחר שבת מתוחה מזיהום חמור, והוא מסובל ביסורים נוראים, ואז כשהרגיש קצת הצטללות הדעת - ביקש מבנו שיאמר לו דבר ממקום שאוחז בו, והיה זה דבר נדיר וחריג.

שח אחד התלמידים: היתה תקופה שהיה עולה לישיבה בסדר ג' לדבר בלימוד עם בחורים, ולאחר תקופה קצרה הפסיק, שאלתי אותו למה הפסיק בזה, והשיב שיש כאלו שמגיעים סתם בכדי לשאול ולהעביר בזה כמה שיותר זמן, ולא מתחשבים באחרים העומדים מאחוריהם והוא לא יכול לראות את זה, הדבר קשה לו. הצעתי שאם כן אולי ירמוז בעדינות שעבר הזמן, והשיב שאינו מסוגל לגרום אי נעימות לבחור שמדבר איתו.

אף שבקשוהו לפעמים לעשות לצורך שעה נגד טבעו ולבקש מאחרים טובות, שהיה קשה לו הדבר, ראו איך היה שוקל הדברים בין חובת ההטבה לבין שלא לבקש מזולתו, דבר שלא יהיה נעים לו לסרב.

"עילוי" במידות

רגישות גדולה היתה לרבינו לכבודו של כל אדם, שלא לפגוע ושלא לגרום אי נעימות ח"ו. כבר העיד עליו אחיו, **מרן הגאון רבי ברוך שמואל הכהן דויטש זצ"ל: "ידוע ומפורסם כי מעולם הוא לא פגע באיש, ומעולם לא פגע בזבוב. תמיד מונח אך ורק בתורה!"**

במבט שטחי היה נראה שרבינו הוא "עילוי", ואינו מבין ברגשות, אבל האמת שהוא היה רגיש מאוד, והיה נזהר שלא לפגוע באף אחד באופן מפליא ביותר. מעולם לא הסכים להגיד מילה רעה לאנשים, ולא ללחוץ אנשים שיהיה להם לא נעים ממנו וכדו'. לא אחת כשפלוני הגיע לביתו, היה מחשבן שלא יראה את אלמוני, ושיהיה מרווח זמן ביניהם... הכל היה בחשבון מדוקדק, דברים שכלפי חוץ היה נראה שאין לו בהם מושג כלל.

פעם סיפר שהוא סידר קידושין בחתונה בירושלים, והיה שם ראש ישיבה מבני עדות המזרח, ומפני הכבוד הוא נתן לאותו ראש ישיבה לכתוב את הכתובה. לדעתו היו שם טעויות, אבל הוא לא העיר על כך דבר. רבינו חיכה שרה"י ילך, ולאחר מכן כתב כתובה חדשה והחתים עדים, ואז חזר לבני ברק. באמצע הדרך ליבו נקפו על שאלה הלכתית, וכל הדרך דן בשאלה עד שהיו כבר סמוך לבני ברק, והכריע שצריך לעשות כתובה חדשה. כמדומה שנועץ בזה עם גדולי ההוראה. רבינו לא היסס וחזר לירושלים, הביא את העדים וכתב כתובה. הוא אמר שזה היה כבר אחרי שהחתונה נגמרה.

כך כיבד כל אחד, ללא הבדל לאיזו עדה הוא משתייך ובאיזה גיל, כל מי שניגש אליו היה נענה בכבוד רב. גם בשנים האחרונות שהיו שניצלו זאת להציק לו ולשאול מדוע עושה כך וכך, וכדומה, היה מכבד את השואל ועונה לו כדבר איש אל רעהו.

פעמים רבות היה רבינו מרגיש שלא בנוח להמשיך ללמוד עם החברותא, כשהיו אנשים ממתינים אצלו בחדרו כשהוצרכו לחכות לעוד אדם שאמור היה להגיע כדי ללבן הדברים, והיה "משתף" אותם בענייני הלימוד, ומבקש לשמוע "מה אתה אומר", כמי שמעוניין באמת לדעת מה דעתו של האיש על הסוגיא שלומד הוא עתה...

שמא ח"ו נפגע...

בשנת תשפ"ב, בסבב השני של הבחירות לכנסת, מוסר תלמידו **רבי אליהו משה וייס**, יום לפני הבחירות הייתי אצל רבינו ותוך כדי הלימוד נשמעו דפיקות בדלת. רבינו רץ לראות מי בפתח - כדי שלא אקום ואטרח לפתוח במקומו - והגיב לפונה: היום כבר ערב בחירות ואין שום תועלת בשיחה כעת, וסגר את הדלת.

רבינו שב למקומו וסיפר שהיה בדלת יהודי, איש אגו"י, שביקש להיכנס לדבר אולי ישנה את דעתו בענין ההצבעה... ועל זה ענה לו מה שענה.

שאלתי את רבינו כי הרי כבר היתה משלחת מטעם האדמו"ר בענין, מדוע באים שוב, וענה לי שאינו יודע מי בא ובשם מי הוא בא.

בעת שרבינו סגר את דלת ביתו שהיתה מעץ, נשמעה קצת דפיקה. הוא רץ החוצה לחפש את היהודי שדפק קודם לכן בדלת ולא מצאו. רבינו רץ לביהכנ"ס שברחוב פלוני ולא מצאו. כשחזר שאלתי את רבינו מה קרה שרץ לפתע... וענה: חשבתי שאולי נפגע הלה וסבר שהוא טרק עליו את הדלת, ורצתי להסביר לו שלא היתה חלילה שום כוונה כזו.

כעבור מספר חודשים, יום לאחר שהוחלט על בחירות חוזרות הייתי אצל רבינו והנה היהודי שדפק בדלת הגיע לרבינו, באמרו: עכשיו יש זמן לפני הבחירות, והוא מבקש לדבר על כך.

איך שהלה נכנס, שמח רבינו לקראתו וסיפר לו שחיפש אותו מיד כשהלך... רבינו לקח אותו לדלת והראה לו שזה הקול שהדלת משמיעה כשסוגרים אותה. היהודי הרגיע את רבינו שלא חשב כלל שהוא טורק עליו הדלת, ואז נחה דעת רבינו, ועבר לדבר עמו על הנושא לשמו הגיע.

אציין כי בפעם השניה שהגיע היהודי וראיתי אותו לראשונה, נדהמתי לראות במי מדובר ס"ה והופתעתי כיצד רבינו מכבד כל אחד ומדבר עמו כדבר איש אל רעהו ומחפש אחריו לבל ייפגע ח"ו, ברור לי כי כל אחד אחר היה אומר לו מיד: אדוני, אין לי זמן מיותר...

אשרי משכיל אל דל

רבינו המהרש"א כותב שעיקר ה'משכיל' אל דל, נאמר במצות ביקור חולים, שצריך להשכיל יפה מה רפואה צריך החולה, וזהו עיקר הביקור חולים.

גדולי עולם בחכמתם ובליבם הטהור, התבוננו והשכילו הרבה כיצד הם יכולים לדאוג לחולה ולשמח אותו, בחכמה וברגישות הראויה. הגיע אל **מרן הגרש"ז זצ"ל** תלמיד חכם חולה מאוד, וביקש 'הסכמה' על ספר שחיבר. הגרש"ז כתב לו הסכמה יפה ומכבדת, אולם לא הזכיר בה כלל ברכת רפואה למחלתו. כששאלו אותו מפני מה נמנע מלכתוב ברכה, השיב, חשבתי שכשיקראו בהסכמה את איחולי הרפואה השלמה, אולי יהיו כאלה שיחשבו שהספר לא ממש מוצלח, וההסכמה נכתבה רק כדי לשמח את החולה, על כן נמנעתי מלהזכיר זאת..

הגמרא בנדרים מביאה את שכרו של מקיים מצות ביקור חולים; כל המבקר את החולה, ניצול מדינה של גיהנם, שנאמר (תהלים מא, ב): "אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ ה' "; ואין דל אלא חולה, שנאמר וגו'; ואין רעה אלא גיהנם, שנאמר (משלי טז, ד): "כָּל פָּעַל ה' לַמַּעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה". ויש לו שכר גם כן בעולם הזה, והוא מה דכתב בסיפא דקרא (תהלים מא, ג): "ה' יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ וְאֻשַּׁר בָּאָרֶץ וְאַל־תִּתְּנֵהוּ בְּנֶפֶשׁ אֹיְבָיו" - "ישמרהו" - מיצר הרע; "ויחיהו" - מן היסורין; "ואשר בארץ" - שיהיו הכל מתכבדים בו וכו'.

כמה מרבותינו הרחיבו וביארו את הדברים. בספר **"מנורת המאור"** (בעניין ביקור חולים) כותב; גרסינן במסכת נדרים: אמר רב: כל המבקר את החולה ניצול מדינה של גיהנום, שנאמר: 'אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'. ואין דל אלא חולה... ואין יום רעה אלא גיהנום..., ומבאר, ומפני מה המבקר את החולה ניצול מדינה של גיהנום? מפני שכשהוא רואה אותו בחליו, לבו נכנע ומתחרט מחטאיו, ומשבר תאוות העולם הזה, ומאמין כי הכל תלוי ביד הבורא יתברך, ומבקש עליו רחמים, והקדוש ברוך הוא שומע תפלתו ומצילו מגיהנום. ואם אינו מבקרו - גורם לו שימות, שאינו מבקש עליו רחמים.

המהרש"א מבאר זאת, - מפני שהמבקר החייה את החולה בעוה"ז, ולכן ראוי שגם הוא יקבל שכר בעוה"ז. ה' ישמרהו מיצה"ר - מדה כנגד מדה, שכן ע"י שהחייהו ועמד מחוליו נמחלו עוונות החולה, וכך המבקר לא יבוא לידי עוון. יחייהו - שלא ימות מתוך יסורין, כמו שהחייה את החולה מהם. ואושר בארץ - שהכל יכבדוהו, כמו שכיבד וריבץ לפני החולה. ואל תתנהו בנפש אויביו - "נפש" הוא לשון רצון ודעת, והכוונה לאויבים המשיאים עצה לפי דעתם, כריעי רחבעם. המבקר את החולה יזכה שיזדמנו לו ריעים טובים כריעי נעמן.

החפץ חיים מביא את ביאורו של ה"**קרן אורה**" וכותב 'ויפה פירש' (בנדרים שם), שאלו השלשה דברים המה מדה כנגד מדה. דהנה המבקר את החולה, ראוי לו שיפקח בצרכי החולה בגוף ונפש. בגוף - בצרכי רפואתו; ובנפש - לעורר אותו לתשובה, שיפשפש במעשיו, וכמו שכתוב (תהלים קג, ג): "הסלח לכל עונכי הרפא לכל תחלואיכי". וזה שאמר: בעבור שהביא את החולה שישוב בתשובה, ישמרהו - ה' מיצר הרע; ובעבור שהביאו לבריאות הגוף, יחיהו מן היסורין; ובעבור שהקל עליו בכבודו, ואף שהיה גדול, הלך אל החולה שקטן ממנו, וכפי שאמרו לעיל, אפילו גדול אצל קטן - יהיה מאושר בארץ, שהכל מתכבדין בו.

ביקור חולים מתוך שמירת הקדושה

בבית **רבינו ראש הישיבה זצ"ל** הגיע לבקר אברך ת"ח נכבד שלמד אצל ראש הישיבה בישיבת איתרי, שגר כיום בארצות הברית, הוא קרא לי הצידה ואמר שהוא רוצה לספר לי מעשה שהיה איתו, כדי שאדע את דרגת קדושתו של רה"י. וכך סיפר, שבת אחת הלכתי לכותל המערבי, כשיצאתי ראיתי את ראש הישיבה, הוא הציע לי להצטרף אליו לדרך חזרה, אולם ראיתי שם את הרבנית וחששתי להפריע להם, וראש הישיבה אמר לי שאני לא מפריע, תחילה לא הבנתי, אולם בהמשך הדרך הבנתי, הרבנית הלכה כמה פסיעות לפניהם וכל מקום שהיה חשש ממראות לא צנועות היא סימנה לראש הישיבה להיזהר, וכך כל הדרך היא שמרה עליו... אפילו שעברו הרבה שנים, הוא נרגש ממה שראה, ואמר לא ראיתי דבר כזה... אמרתי לו שראש הישיבה סיפר ברבים את הנהגתה, אולם עכשיו שמעתי ממך תיאור חי...

רבינו ראש הישיבה הספיד את הרבנית ואמר; היא היתה שומרת עלי מכל משמר, בהיותי הולך עמה ברחוב, בנסיעותינו באוטובוס, כל חושיה וכל מחשבותיה לכל אורך הדרך הן בהליכה והן בנסיעה, היא עמלה קשות ועמדה והשגיחה, והיתה אומרת לי אל תביט לצד זה אל תסתכל לשם, יש שם פריצות... כך התנהלה כל הדרך ובכל דרך אפילו היו אלו דרכים ארוכות...

ואף ששמר את עיניו מכל משמר, רבינו ראש הישיבה לא פטר עצמו ממצות ביקור חולים בבתי חולים, אף שיש ניסיונות רבים במיוחד בתוך בתי החולים ובדרך אליהם.

הוא מילא את ליבו בדברי חכמה, וקיים את דברי **הרמב"ם** שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ודרכו היתה לחזור פעמים רבות ולהתחנן "העבר עיניי מראות שוא בדרכיך חייני". כהדרכתו של **השל"ה הקדוש** (שער האותיות, אות ק' - קדושה) שכותב: והנה העין והלב הם שני סרסורי החטא, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה: 'עינא וליבא תרי סרסורי דחטאה'. על כן יזהר מאד מאד שלא יביט בשום דבר המביא לידי הרהור, וירגיל על לשונו תמיד בלכתו בדרך וברחובות קריה להתפלל תפילה קצרה זו מספר תהילים: 'העבר עיני מראות שווא בדרכך חייני', ובזה ינצל מן הפגע הרע ויזכה לקדושה עליונה. וכך נהג בדרכיו לתפילה בכותל המערבי או כאשר הלך בסמטאות הרובע היהודי לראות את מקום המקדש, ושאר הליכותיו [באחד מימי השישי שהגיע לכותל וירד גשם, שמח ואמר - כמה מעלות טובות לגשם עלינו - היום אין במקום הקודש תערובת ופריצות].

רבינו ראש הישיבה היה מבקר מפעם לפעם במשך שנים רבות את גבאי הצדקה המופלא **רבי יחיאל מיכל גוטפרב זצ"ל** [הוא חלה בימי בחרותו, והרופאים אמרו לו שאם יגדלו להם שערות בכפות הידיים, יהיו לו ילדים. הוא התמסר בחכמתו בכל כוחו ופתח שערים חדשים לסייע ליתומים לת"ח ונזקקים, והיה שותף בצדקות מרובות עם **הגאון הגדול רבי חיים קרייזווירט זצ"ל**, והקב"ה נהג עימו מעל גדרי הטבע, וזכה ב"ה לשלושה ילדים] ליוויתי אותו לבקרו בבית חולים הדסה, הוא אושפז לטיפול קשה, וקרא על עצמו לפני ראש הישיבה את הפסוק "כל משבריך וגליך עלי עברו", השיב לו ראש הישיבה בעז"ה בקרוב יתקיים בך 'עברו'... הוא סיפר לי שהרהיב עוז ושאל את ראש הישיבה באחד הביקורים, כיצד הוא זוכה לזכור כל כך הרבה תורה, תחילה הוא לא ענה, ומפני החביבות שראש הישיבה רכש לו, הרשה לעצמו, ושאל שוב והפציר מעט, וראש הישיבה ענה, אולי זכיתי בגלל שהשתדלתי לשמור על עיניי...

הקב"ה לא חייב לנו כלום

אשת אברך שלא זכתה להיפקד, בליל הנישואים העשירי היתה בצער נורא על הבית שריק משמחת ילדים. וכך סיפרה; הצער לא הניח לי. היא נסעה לשערי חסד לביתו של גדול הדור **מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל**.

מה אוכל לעזור, - שאל? פרצתי בבכי וסיפרתי על עשר שנות נישואין, ללא ילדים, והרופאים אמרו: אין לכם סיכוי לילדים. הרב השתתף מאוד בצערי ואמר בכאב 'אני מאוד מצטער בצערך', והוסיף, הקב"ה לא חייב לתת לנו כלום... הוא לא חייב לתת לנו בריאות, ולא פרנסה ולא בית ולא ילדים... וסיים בברירות, הקב"ה לא חייב לנו כלום.

עולמי חשך בעדי לרגע, אבל הרב לא הטיף לי מוסר, הוא פשוט מילא אותי במסר מכונן. לפתע חשתי חמימות פנימית של גילוי שמיימי, שורף את הלב. השתררה דממה, הבנתי שאין לו מה להוסיף לי, וכנראה זו גזירה שעלי לקבל באהבה.

התחלתי לצאת, ושמעתי אותו מוסיף ואומר: "אבל"... דעי לך, שאם את תעשי למען אנשים מה שאת לא חייבת, מן השמים יעשו איתך מה שלא חייבים לך. אמרתי תודה רבה, וירדתי במדרגות בוכה מאושר.

יצאתי מביתו מאושרת מן הגילוי, ובליבי גמלה החלטה שכמו שהקב"ה נותן בחינם לכולם, גם אני אתן מזמני מכספי ומהכוחות שלי לילדיו של הקב"ה. אני אעשה המון למענם, גם אם אינני חייבת.

קניתי מן המעט שיש לי המון ממתקים מכל הסוגים, וארזתי בעיצוב משובב עין. והלכתי למחלקה קשה - אונקולוגיה. עברתי ממיטה למיטה, בחיוך במאור פנים. כשאני אוחזת את עגלת הנירוסטה, שאף היא מעוצבת בשלל צלופנים וניירות מרשרשים. לעשות כרצון איש ואישה. בשעות הקשות הללו בוודאי ובוודאי שכל גילוי של מתיקות והארת פנים הוא נכס נצחי עבורם. וגם בעבורי.

השקעתי במצווה הזו את הלב הנשמה הכח והכסף. נעשיתי מחוברת ואוהבת את החסד הזה, וכל חיוך קטנטן של מבריאה, שובב את נפשי. שכינה שורה למעלה מראשותיו של חולה, ובוודאי שהמבריאים הללו הם צדיקים אמיתיים שאינם בועטים בייסורים, ולכן ברכתם ראוייה שתתקיים. ומשום כך ביקשתי שיברכוני, והן ברכוני בשמחה, עם הכרת הטוב, שספק אם אני ראוייה לה.

אחרי שנה זכינו ונולד לנו בן. אחרי ארבע שנים נוספות קיבלנו מתנה נוספת מהקב"ה שלא חייב לנו ילדים, עוד תאומות...

לא הפסקתי עם החובה שאינני חייבת. חיי סובבים סביב המתקת חייהם של האנשים והנשים הללו מדי יום שני בשבוע עם אמי שתחיה ועם בנותיי , אנו מחלקות מאות סלסלות מתוקות שממתקות לחולים את החיים.

הגאון רבי משה מאיר הלוי פראג זצ"ל דודו של רבינו ראש הישיבה זצ"ל, נדקר ע"י בן עוולה בדרכו לכותל המערבי בחודש אלול תשמ"ה, מאז הוא חלה כשמונה עשרה שנה. בשנים האחרונות הוא אושפז בשערי צדק, ופעמים רבות ראש הישיבה נסע לבקרו, ואמר שמלבד ביקור החולה גם לחזק את דודתו ואת בני המשפחה שהיו צמודים אליו ומסורים לטפל בו שנים רבות.

לאחר פטירתו, המשיך רבינו ראש הישיבה לבקר את דודתו, וכשעברה ניתוח הוא נסע לבקרה בבית חולים, כשהגישו לו מאכלים שבדרך כלל הוא נמנע לאכול, כדי לשמח את הדודה הוא אכל ושיבח אותם. [כשהיא שהתה לאחר כן להחלמה אצל בני משפחתה, ראש הישיבה הלך לבקרה בערב שבת קודש שלאחר חג הפסח. לקראת שבת זו ישנם רבים שאופים 'חלת מפתח' כסגולה לפרנסה, שאלו שם את ראש הישיבה האם גם אצל אביו מרן הגרש"ז זצ"ל אפו 'חלת מפתח', ראש הישיבה זע בכיסאו בחוסר נוחות וענה ממש בחרדה; - סגולות אלו עשו בבתים שרצו לחנך ולזרז את ילדיהם להרבות לעסוק בהשתדלות לפרנסתם, אבא ייקר בעינינו רק את התורה... וחינך אותנו להשקיע את כל כוחותינו רק בלימוד התורה, ולא בשום דבר אחר...].

ספציפי - z0556770189@gmail.com

אפשרות להנצחה \ ברכה על גבי הגליון באחת מן האפשרויות הבאות:
בעמדות הממוחשבות של "נדרים פלוס" לפי החיפוש: קופות נוספות \ "רוממות" - גליון שבועי לבני התורה

או בטלפון "קו רוממות": 0722-588477 (+972-722-588-477)
כמו כן ניתן מענה אנושי בכל עניני הגליון בטלפון הנ"ל שלוחה 3 או במייל המערכת: b264464@gmail.com

בכל ענייני הגליון בארה"ב-
ניתן לפנות להרב דוד יהודה פיירסטון שליט"א
במס': 845-3007324.